

**Finanční Gramotnost žáků středních škol
ve Zlínském kraji
(se zaměřením na víceletá gymnázia)**

Veronika Halašková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Halašková**
Osobní číslo: **H15227**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Finanční gramotnost žáků středních škol ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti finanční gramotnosti, institucí ovlivňujících finanční gramotnost a vzdělávání žáků středních škol.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovené výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku a didaktického testu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELÁŘOVÁ. Základy finanční gramotnosti. Praha: Generation Europe, 2011. ISBN 978-80-904974-8-1.

BERTL, Ivan. Kapitoly o finanční gramotnosti. Praha: Stanislav Juhaňák – TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.

KIYOSAKI, Robert T. a Sharon L. LECHTER. Bohatý táta, chudý táta pro mladé: Co vás škola o penězích nenaučí. Praha: Pragma, 2005. ISBN 80-7205-199-7.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4832-0.

ŠTOGR, Josef. Proč nevíme, co jsou peníze. Praha: Generatione Europe, o.s., 2013. ISBN 978-80-905308-6-7.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **11. ledna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19. 4. 2019

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce analyzuje úroveň finanční gramotnosti žáků středních škol ve Zlínském kraji se zaměřením na víceletá gymnázia. Teoretická část je rozdělena do tří částí, kdy první část definuje finanční gramotnost, kde popisuje definici pojmu finanční gramotnosti, dále vysvětluje význam finančního vzdělávání a uvádí významná výzkumná šetření. Druhá část obsahuje finanční vzdělávání na středních školách, kde popisuje významné dokumenty k finanční gramotnosti, Národní program rozvoje vzdělávání, popisuje finanční gramotnost na středních školách a aspekty ovlivňující finanční gramotnost. Třetí část obsahuje jednotlivé oblasti finanční gramotnosti, vymezuje tak peněžní gramotnost, cenovou gramotnost a rozpočtovou gramotnost. Praktická část je sestavena z výzkumného šetření, provedené ve kvantitativním pojetí. Výzkum je proveden pomocí dotazníkového šetření a didaktického testu.

Klíčová slova: finanční gramotnost, výzkumná šetření, žáci středních škol, finanční vzdělávání, peněžní gramotnost, cenová gramotnost, rozpočtová gramotnost.

ABSTRACT

The bachelor thesis analyzes the level of financial literacy of secondary school students in the Zlín Region with a focus on multi-year grammar schools. The theoretical part is divided into three parts, where the first part defines financial literacy, describing the definition of financial literacy, further explains the importance of financial education and highlights important research surveys. The second part includes financial education at secondary schools where it describes important documents on financial literacy, the National Education Development Program, describes financial literacy at secondary schools and aspects influencing financial literacy. The third part contains the various areas of financial literacy, thus defining the financial literacy, price literacy and budget literacy. The practical part is compiled from a research survey carried out in a quantitative way. The research is done through a questionnaire survey and a didactic test.

Keywords: financial literacy, research investigations, secondary school students, financial education, financial literacy, price literacy, budget literacy.

Motto:

„ Bohatým není ten, kdo má zlato a stříbro, ale ten kdo se spokojí s málem.“

Mika Waltar

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Janě Martinové za vstřícné a odborné vedení této bakalářské práce. Její rady, připomínky a doporučení byla pro mě velkým přínosem. Děkuji také osloveným školám za spolupráci a umožnění výzkumného šetření.

Děkuji své rodině a mým nejbližším za jejich trpělivost a podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ABSTRAKT	5
ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	.....
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	11
1.1 DEFINICE POJMU FINANČNÍ GRAMOTNOST	11
1.2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A VÝZNAM FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.2.1 Výzkumná šetření.....	14
2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH.....	22
2.1 NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR A DALŠÍ VÝZNAMNÉ DOKUMENTY	23
2.2 FINANČNÍ GRAMOTNOST NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH	25
2.3 ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	29
3 JEDNOTLIVÉ OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	33
3.1 PENĚŽNÍ GRAMOTNOST	34
3.2 CENOVÁ GRAMOTNOST	39
3.3 ROZPOČTOVÁ GRAMOTNOST	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	.....
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	44
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE, OTÁZKY A HYPOTÉZY	45
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR A TECHNIKA SBĚRU DAT	47
4.3 PRŮBĚH VÝZKUMU	48
5 METODY ANALÝZY DAT.....	49
5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	52
5.2 DIDAKTICKÝ TEST	58
6 INTERPRETACE DAT.....	66
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	69
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	77
SEZNAM GRAFŮ	79
SEZNAM TABULEK.....	80
SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Ve společenském životě se pomalu vytrácí duchovní hodnoty a peníze se tak staly motorem mnohých lidí, jejichž životy jsou tímto materiálním statkem čím dál více ovlivněny. Finanční gramotnost je tím pádem v dnešní společnosti často diskutovaným a skloňovaným tématem, nejen v ČR, ale i v celém světě. Schopnost dobrého finančního hospodaření, předcházení nesmyslným dluhům, naplňování životních potřeb a vyvarování se jakýmkoliv problémům je cílem téměř všech rodin. Ne vždy však tomu tak je a finanční problémy, potažmo velká zadluženost rodin, napnuté rodinné rozpočty, tlak dnešní doby na moderní styl života má za následek stále se zvětšující počet exekucí a vyhlášených osobních bankrotů. České domácnosti se rok od roku stále více zadlužují a ukočírovat rovnováhu mezi příjmy a výdaji bývá u většiny rodin stále větším problémem. „Hračky, po nichž toužíme, jsou s narůstajícím věkem stále větší a větší a dražší. Reklamní průmysl nechce, abychom se uspokojili s tím, co máme. Je skutečně nemožné odolat a dospělí se tak stávají obětí takových pokusů.“ (Kiyosaki, Lechter, 2005, s. 59-60) Vzdělávání ve finanční gramotnosti by měla být velkou prioritou celé společnosti. Rodiče by od útlého věku měli vést své děti k finanční zodpovědnosti a učit je finanční gramotnosti, neboť vzor chování rodičů a události dějící se v rodině značně ovlivňují budoucí život dítěte.

Vzdělávání ve finanční gramotnosti je tak důležité v mnoha oblastech. Finanční gramotnost je nedílnou součástí každodenního dění, kdy orientace v bankovních produktech a službách, sestavování rodinných či osobních rozpočtů a odhalení nevýhodných či drahých smluv je pro mnohé z nás důležitou součástí života. Zodpovědný jedinec nebere tento fakt na lehkou váhu, nicméně mnozí z nás si myslí, že mají svou finanční situaci pod kontrolou a realita je ve skutečnosti jiná. Mnohé výzkumy tento fakt odhalují a potvrzují, že většina populace je spíše finančně negramotná. Nejohroženější skupinou je mladá populace, sociálně slabé rodiny s nízkými příjmy, lidí s nízkým vzděláním a v neposlední řadě senioři, kteří svou důvěřivostí často naletí nejen domovním prodejcům pochybných služeb, ale i bankovním a nebankovním institucím aj..

Teoretická část bakalářské práce se skládá z několika částí. V první kapitole se věnujeme pojmu finanční gramotnosti, finančnímu vzdělávání a jeho významu a důležitým výzkumným šetřením. V druhé kapitole se zabýváme finanční gramotností na středních školách, aspekty ovlivňující finanční gramotnost a v neposlední řadě významnými

dokumenty týkající se vzdělávání dětí a dospělých. Národní program rozvoje vzdělávání v ČR je hlavním dokumentem, který byl vytvořen státním subjektem MŠMT a je základním kamenem vzdělávání. Z tohoto dokumentu byl vytvořen klíčový dokument Strategie vzdělávání 2020, která nahrazuje tzv. Bílou knihu. Dalšími důležitými dokumenty pro vzdělávání ve finanční gramotnosti jsou Národní strategie finančního vzdělávání a Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Ve třetí kapitole se zaměřujeme na dílčí oblasti finanční gramotnosti a to na oblast peněžní, cenovou a rozpočtovou.

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na kvantitativní výzkumné šetření úrovně finanční gramotnosti žáků středních škol ve Zlínském kraji se zaměřením na víceletá gymnázia prováděné formou didaktického testu. Dotazníkovým šetřením byla zjišťována finanční zodpovědnost žáků a jejich názor na finanční gramotnost a vzdělávání.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Významným globálním problémem se v dnešní době stala finanční gramotnost. Zvýšení znalostí finanční gramotnosti se stalo cílem vzdělávacích programů na celém světě. Ministerstvo financí ČR ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen „MŠMT“) spolu s Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR vydalo dne 7. prosince 2005 společný dokument nazvaný Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, kdy principem tohoto dokumentu je, aby vzdělaný a informovaný spotřebitel byl plnohodnotným aktérem finančního trhu. Finanční vzdělávání je tedy považováno za jeden ze tří pilířů ochrany spotřebitele na finančním trhu. Více jak deset let se propaguje finanční gramotnost, jako základní prevence proti předlužení a sociálnímu vyloučení. (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 3)

V posledních letech jsme se stali svědky rychlého rozvoje finančních či bankovních služeb a produktů. Vzdělávání v této oblasti je v současnosti jednou z priorit českého vzdělávacího systému. Jeho důležitost dokazuje i každodenní realita, například extrémního nárůstu externích finančních poradců a domovních prodejců, kteří využívají neznalosti občanů, uzavírají s nimi nesmyslné smlouvy, inkasují velké provize a občané se dostávají do svízelných situací, kdy vůbec neví, za co platí, anebo ani nemají dostatek finančních prostředků, aby si takovéto produkty mohly dovolit.

V současné době žádá téměř každý 650. občan České republiky o osobní bankrot. Každý měsíc je pak podáváno více než 1 500 nových insolvenčních návrhů. Alarmující je zvláště dynamika růstu zadlužených českých domácností, které nejsou schopné splácet své závazky. Stále se zvyšující počet nařízených exekucí vyvolává naléhavou potřebu alespoň základní orientace občanů ve světě financí. Ohrožena je především mladá populace, která je méně konzervativní a více náchylná k riziku. (Hesová, Zelendová, 2011, s. 5-6)

„Problematika peněz, majetku a závazků je složitá, nejde převést na nějakého jednoduchého „společného jmenovatele“, je dynamická, žijeme uprostřed probíhajících změn, jejichž radikalitu a hloubku si jen málo uvědomujeme.“ (Štorg, 2013, str. 11)

1.1 Definice pojmu finanční gramotnost

Dle dokumentu Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který vznikl 7. prosince 2005 a je společným dokumentem Ministerstva financí ČR,

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1954 je finanční gramotnost (dále jen „FG“) „souborem znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ Ve většině odborných publikací se autoři o tuto definici opírají. Jedná se tak o standardizované vymezení pojmu v České republice (dále jen „ČR“). Definice FG je v zásadě strukturovaná a člení se do jednotlivých složek, které jsou navzájem provázané. (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 7)

FG si také můžeme představit jako: „souhrn kompetencí, které jsou uplatňovány v běžném životě a které jsou nezbytné pro aktivní a zodpovědnou účast na finančním trhu. Finanční vzdělávání v širším rámci podporuje prevenci proti předlužení a směřuje občany k zajištění na stáří.“ (Hesová, Zelendová, 2011, s. 6)

Z výše uvedených definic vyplývá, že orientace ve světě financí je více než nezbytná. Nejedná se pouze o znalost finančních pojmů, nýbrž o porozumění dané problematice, která je nedílnou součástí celkového chápání FG jako takové.

Stanovení Standardů finanční gramotnosti, které vymezují cílový stav FG a jsou tak součástí dokumentu Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, předkládají Výsledky a Obsah vzdělávacího procesu v daných tematických okruzích. Standardy FG jsou komplexně začleněny do Rámcového vzdělávacího programu (dále jen „RVP“). (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 8)

V různých zemích světa je problematika FG řešena také pomocí použití pojmů jako jsou finanční klasifikace a finanční vzdělávání. V zahraničí je pojem FG nejčastěji spojován s „vědomostmi o finančních službách a produktech a finanční klasifikace je chápána jako schopnost jedince umět finanční vědomosti správně uplatnit.“ (Opletalová, Kvintová, 2014, s. 48)

Organisation for Economic Cooperation and Development (dále jen „OECD“) je Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, která pro potřeby jednotlivých členských států vytvořila všeobecně akceptovatelnou definici finančního vzdělávání. V této definici je finanční vzdělávání chápáno jako „proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb a investoři zvyšují porozumění finančním produktům a

pojímům a zároveň si prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytvářejí schopnost uvědomovat si finanční rizika i finanční příležitosti. Finanční vzdělávání zvyšuje také schopnost provádět informovaný výběr, učí, kam se obrátit o radu nebo pomoc, a přispívá ke zlepšení finančního zajištění.“ (OECD, 2005, s.26)

1.2 Finanční vzdělávání a význam finančního vzdělávání

Číst, psát a počítat by mělo patřit k nezbytné základní výbavě každého člověka. Tyto znalosti a dovednosti jsou jen základním kamenem k tomu, aby se člověk dál rozvíjel a učil se další důležité věci pro svůj život. (Bertl, 2012, s. 9)

V ČR není finanční gramotnost nic nového. Jak zmínila na První mezinárodní konferenci k FG v Praze RNDr. Alena Palečková: „Finanční gramotnost není nic nového a dříve znamenala, jako základ výchovy mladých v rodině i ve škole, v podstatě umění nebo schopnost hospodařit se svým majetkem a penězi. Na pracovitosti a schopnosti hospodařit a šetřit byla již v první republice založena prosperita celé československé společnosti. Konzumní trendy představované různými subjekty, které nyní válčují celý svět, u nás našly nepřipravenou a v pravém slova smyslu finančně negramotnou společnost, která jim umožňuje vytvářet obrovské zisky bez ohledu na osobní, sociální i celospolečenské dopady.“ (Nováková, Sobotka, 2011, s. 15)

V dnešní době roste tendence k rychlé spotřebě, vzrůstá ochota zadlužování se a konzervativní postoj k úsporám se pozvolna vytrácí. Mladá populace je stále více otevřena novým věcem, stává se méně konzervativní, tím pádem je velmi náchylná k riziku a svou neznalostí finanční problematiky spěje ke špatným rozhodnutím. Bez potřebných základních ekonomických a finančních znalostí nejsou občané schopni správného a kvalifikovaného rozhodnutí při nakládání s osobními financemi a rodinným majetkem. Nezbytně nutná je i základní znalost fungování tržní ekonomiky. Ani rodiče dnešních teenagerů nemají dostatečnou zkušenost s finančními produkty v tržní ekonomice, a proto nemohou poskytnout základní finanční a ekonomickou gramotnost svým dětem, tudíž nemůžeme vůbec spoléhat v této oblasti na domácí výchovu. (Skořepa, Skořepová, 2008, s. 3)

Česká národní banka (dále jen „ČNB“) a MŠMT se rozhodly danou problematiku podpořit a intenzivně se v ní angažovat. Daná problematika zajímá i další finanční a školní instituce,

dále také média a stává se i předmětem diskuzí vlády, jejímž hlavním důvodem jsou alarmující výsledky statistik týkajících se zadluženosti domácností, které v budoucnu nemají stagnující ani klesající tendenci. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 11)

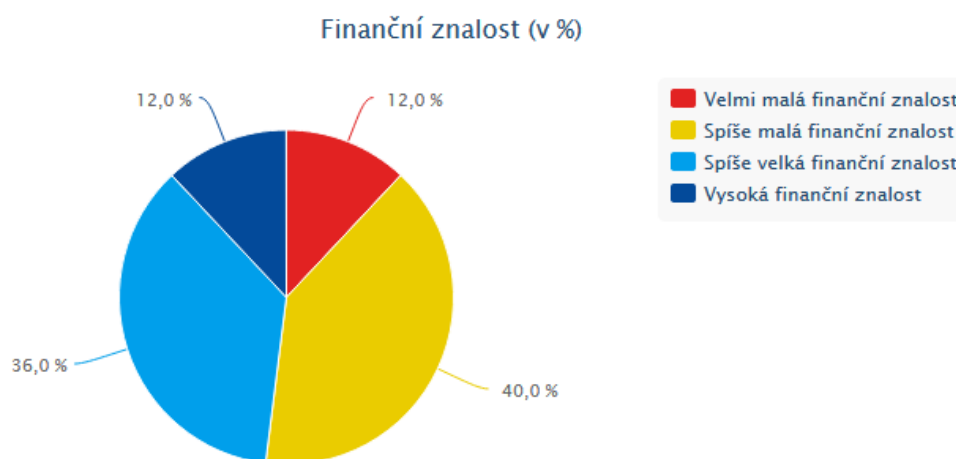
Z údajů ČNB vyplývá, že zadlužení českých domácností stále roste, k 30. 11. 2017 byla zadluženost českých domácností 1 527 mld. Kč. Před deseti lety byl dluh českých domácností o více než 1 000 mld. Kč nižší. Dle jednoduchých propočtů se české domácnosti rok od roku zadlužují v průměru o 100 mld. Kč více. (ceskenoviny.cz©2017)

Tento trend má za následek nárůst počtu exekucí či vyhlášených osobních bankrotů. Proto je FG v naší ekonomické, sociální a kulturní společnosti velmi důležitá a neměla by být v žádném případě vůbec podceňována.

1.2.1 Výzkumná šetření

V roce 2015 proběhlo měření úrovně finanční gramotnosti u dospělé populace v ČR zpracované Ministerstvem financí. Toto šetření v ČR se stalo součástí světového měření společně s dalšími třiceti zeměmi, z nichž sedmnáct je členem OECD. Výzkumu se zúčastnilo 1000 respondentů ve věku od 18-79 let. Cílem výzkumu bylo získání informací o ohrožených cílových skupinách a rezervách ve finanční gramotnosti. Dalším cílem bylo porovnání výsledků měření z roku 2010 a vstup pro plánovanou revizi dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání. Z výzkumu vyplývá, že finančně nezodpovědně se chová téměř dvě třetiny Čechů. Oproti poslednímu šetření se výsledek vůbec nezměnil, což je vysoce alarmující. Niže uvedené grafy jsou nejvýznamnějším zjištěním šetření. Jedná se o výsledky měření za různé oblasti finanční gramotnosti. (Babiš, Jurošková, 2016, s. 7)

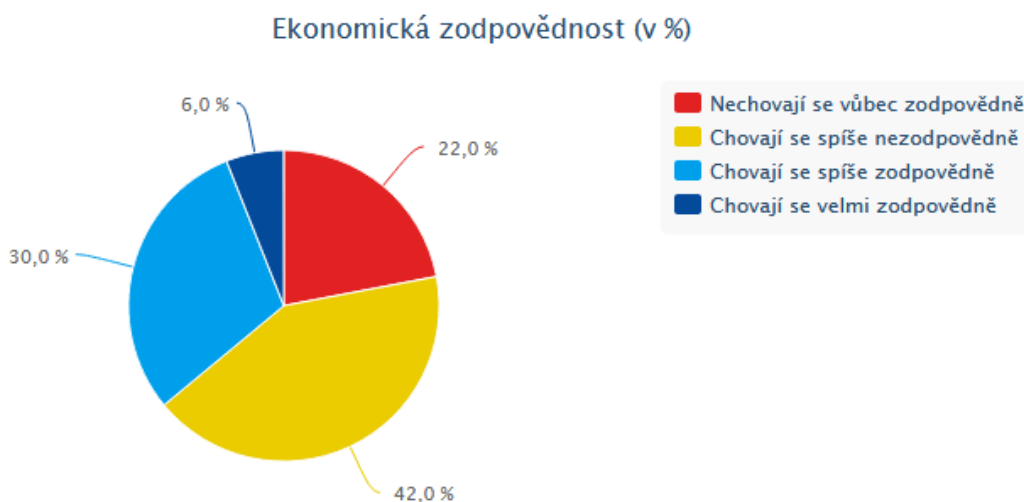
První oblastí je úroveň finančních znalostí, která se váže ke znalostem z oblasti terminologie na finančním trhu, matematiky a makroekonomiky.

Graf 1 - Finanční znalost (v%) (Babiš, Jurošková, 2016, s. 8)

Z grafu je patrné, že 52% dotázaných vykazuje nižší úroveň finančních znalostí. Do této kategorie spadají zejména lidé se základním vzděláním, lidé ekonomicky neaktivní (např. nezaměstnaní), s nízkými příjmy, studující a lidé mladší 29 let. Naopak 48% dotázaných vykazuje vyšší úroveň finančních znalostí a do této kategorie spadají lidé ekonomicky a vysokoškolsky vzdělání, lidé s vyššími příjmy, živnostníci a lidé středního věku. (Babiš, Jurošková, 2016, s. 8)

Zodpovědné chování ve světě financí a vhodné využívání finančních produktů vykazuje ekonomicky zodpovědný člověk. Na níže uvedeném grafu je ukázáno, jak si v druhé oblasti – Ekonomické zodpovědnosti, stojí dotázaní respondenti. (Babiš, Jurošková, 2016)

Graf 2 - Ekonomická zodpovědnost (v%) (Babiš, Jurošková, 2016, s. 9)

Dle šetření je zřejmé, že 64% dotázaných má nižší úroveň ekonomické zodpovědnosti. Do této úrovně spadají zejména učňové a studenti, lidé se základním vzděláním, s nízkými příjmy a ve věku do 29 let. Pouze 36% dotázaných vykazuje známky vyšší úrovně ekonomické zodpovědnosti. Převážně jsou to opět lidé s vyššími příjmy, ekonomicky a vysokoškolsky vzdělaní, lidé středního věku a živnostníci. (Babiš, Jurošková, 2016, s. 9)

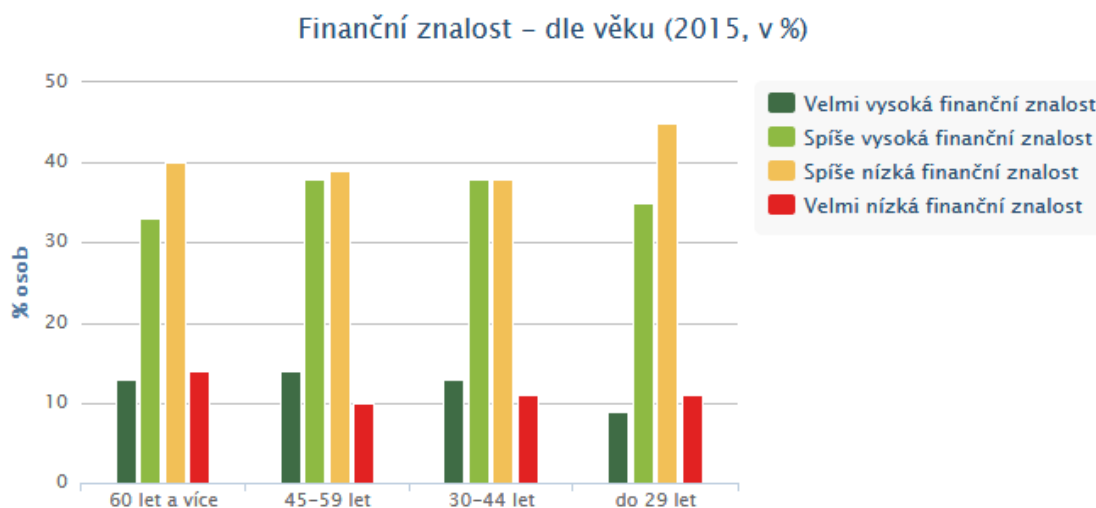
Ve třetí oblasti je řešen domácí rozpočet, který je považován za základní nástroj ochrany rodiny před problémy s dluhy. Uspořádání financí v domácnosti pomáhá při plánování příjmů a výdajů v budoucnosti, kdy finanční rezerva je ochranou před nenadálými událostmi nebo dokonce předlužením. V každé domácnosti je vhodné mít volné prostředky alespoň ve výši tří, nejlépe šesti měsíčních příjmů. Tato krátkodobá rezerva e rychlým pomocníkem nejen v případě ztráty zaměstnání, ale také pro nečekané výdaje a měla by být snadno dostupná. Střednědobá rezerva je tvořena na období mezi 3-5 lety a vztahuje se na nákup většinou spotřebního zboží či možného vybavení domácnosti a jiných důležitých potřeb. Dlouhodobá rezerva se vytváří na období 5 let a více a zaměřuje se převážně na vzdělání dětí, zabezpečení na stáří, popřípadě koupení nemovitosti. Na základě měření bylo zjištěno, že pouze 40% domácností si sestavuje rodinný rozpočet a zbývající části respondentů je to buď jedno anebo to pokládají za zbytečné. V roce 2015 si rodinný rozpočet tedy nesestavuje 57%, což je oproti roku 2010 nárůst o 9%. (Babiš, Jurošková, 2016, s. 11)

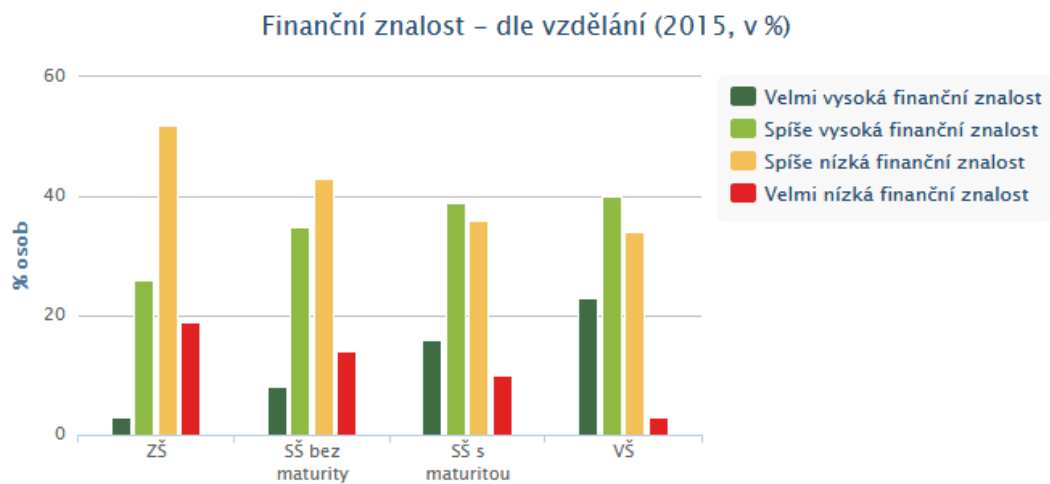
Graf 3 - Domácí rozpočet (v %) (Babiš, Jurošková, 2016, s. 11)

V souhrnu zásadních zjištění je, že až dvě třetiny dotázaných se nechová ekonomicky zodpovědně, pouze 6% vykázalo vysokou úroveň finanční gramotnosti. Bezmála 57% domácností si nesestavuje rodinný rozpočet, v roce 2010 to bylo pouze 48%. Dalším zjištěním je, že 37% si nedokáže představit, jak by řešili ztrátu hlavního příjmu, pouze 31% by hledalo novou práci či brigádu a 12% dotázaných by žilo z úspor nebo by něco svého prodali. Aktivně nespoří 19% respondentů, 54% nevyužívá žádných výhodných produktů, třetina dalších spoří v hotovosti a zbývající část využívá výhodné produkty ke spoření. Studenti, mladší věkové skupiny a lidé s nízkými příjmy tvoří 15% těch, kteří v případě výpadku příjmů nepokryjí své životní náklady ani po dobu jednoho měsíce. Skupina vysokoškolsky vzdělaných a lidí s vyššími příjmy tvoří 48% a pokryli by tak své životní náklady alespoň po dobu třech měsíců. Po dobu šesti měsíců by zvládlo pokrýt své životní náklady pouhých 25% dotázaných. Z dotázaných si 42% lidí u příkladu na jednoduché úročení nedokáže správně spočítat úrok. (Babiš, Jurošková, 2016)

Na níže uvedených grafech je zcela zřejmé, že finanční vzdělávání u studentů by se nemělo brát na lehkou váhu, mělo by se tvrdě apelovat na jejich vzdělání v této oblasti a dbát na znalost a orientaci ve finančním světě. Níže jsou uvedeny grafy s výsledky ve finanční znalosti dle věku a vzdělání. (Babiš, Jurošková, 2016)

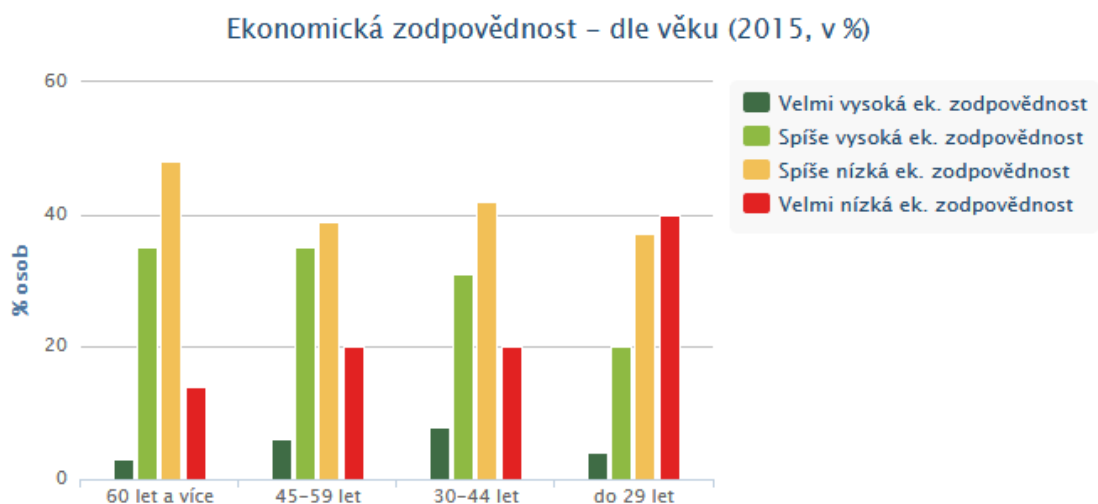

Graf 4 - Finanční znalost dle věku (psfv.cz©2017)

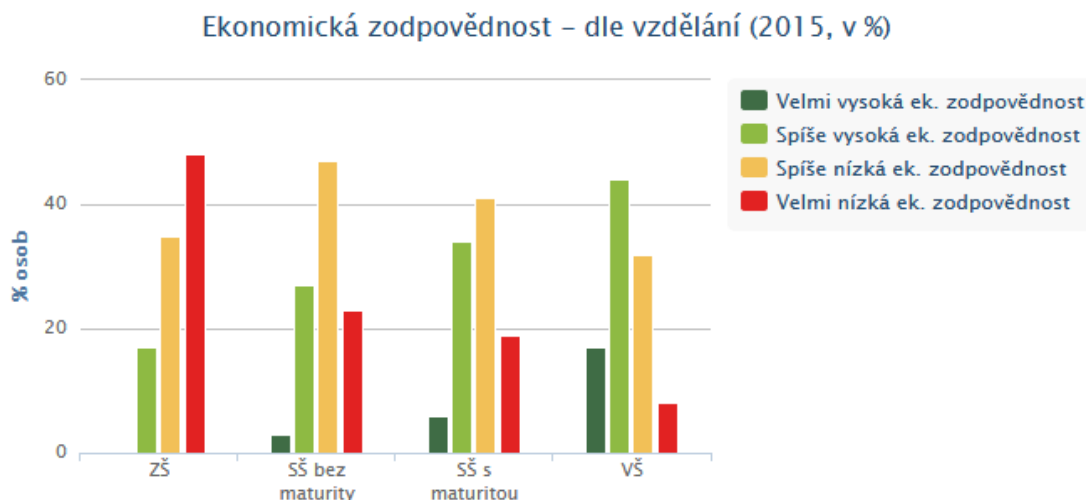

Graf 5 - Finanční znalost – vzdělání (psfv.cz©2017)

FG nejsou jen znalosti ve světě financí, ale hlavně také životní postoje, zodpovědné chování a sestavení si žebříčku hodnot. Finančně gramotný člověk umí zabezpečit sebe a svou rodinu v různých životních situacích (ztráta zaměstnání, zajištění si bydlení, narození dítěte, spoření na vzdělání dětí, zabezpečení se na stáří) a umí i čelit nástrahám finančního trhu. Postoje k FG neobsahují žádné správné a špatné odpovědi, jsou to postoje více či méně zodpovědné. Další dva grafy znázorňují ekonomickou zodpovědnost dle věku a vzdělání. (Babiš, Jurošková, 2016)

Graf 6 - Ekonom. zodpov. dle věku (psfv.cz©2017)

Graf 7 - Ekonom. zodpov. dle vzdělání (psfv.cz©2017)

Za jedno z nejdůležitějších a největších mezinárodních šetření v oblasti měření výsledků vzdělávání, které v současné době ve světě probíhá, je považováno Mezinárodní šetření PISA (Programme for International Student Assessment). Touto aktivitou se zabývá OECD, jejímiž hlavními cíli jsou koordinace politik za účelem dlouhodobého ekonomického rozvoje nečlenských i členských zemí. OECD vznikla v roce 1961, v současné době má 35 členských zemí a sdružuje tak ekonomicky nejvýznamnější země světa. ČR se stala členskou zemí OECD 21. prosince 1995. Pro spolupráci OECD s nečlenskými zeměmi, která je v souladu s posilováním ekonomické úlohy Organizace, jsou klíčovými partnery pětice ekonomicky největších světových hráčů (Brazílie, Čína, Indie, Indonésie a Jižní Afrika). Cílem spolupráce s těmito nečlenskými zeměmi je napomáhat vyváženějšímu fungování světové ekonomiky, být nápomocen v realizaci zlepšování služeb pro veřejnost a sdílení pokrokových znalostí. (mzv.cz©2017)

Projekt PISA je zaměřen na zjišťování čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti patnáctiletých žáků, kteří se ve většině zúčastněných zemí nacházejí v posledních ročnících školní docházky, a toto šetření probíhá každé tři roky. V ČR je realizátorem Česká školní inspekce. Do testování finanční gramotnosti PISA 2012 se zapojilo 18 členských států včetně ČR, kdy se šetření u nás účastnilo 288 vybraných škol ze všech 14 krajů a k testování se dostavilo 1 207 žáků. Šetření FG se zaměřovalo na tři klíčové prvky:

- **obsah** – znalosti, vědomosti a porozumění nezbytné pro FG, rozdělené do čtyř kategorií (Peníze a transakce, Plánování a hospodaření s transakcemi, Riziko a výnos, Finanční prostředí)
- **procesy** – myšlenkové postupy uplatňující se při řešení problémů, taktéž rozdělené do čtyř kategorií (Identifikace finančních informací, Analyzování informací ve finančním kontextu, Vyhodnocování finančních záležitostí, Uplatnění finančních znalostí a porozumění)
- **kontexty** – situace, kdy jsou finanční znalosti, dovednosti a schopnosti používány, rozdělené do čtyř kategorií (Vzdělávání a práce, Domov a rodina, Osobní sféra, Společenská sféra) (Česká školní inspekce, 2014)

Nejlepšího průměrného výsledku dosáhli žáci ze Šanghaje, druzí byli žáci z Belgie. Čeští žáci se dostali mezi sedm zemí s nadprůměrnými výsledky a jsou tak statisticky srovnatelné s výsledky žáku z Polska nebo Nového Zélandu. ČR tak patří mezi první země ve světě, které zavedly finanční vzdělávání ve škole, kdy 1. ledna 2013 vydalo MŠMT opatření, kterým se mění RVP pro základní vzdělávání č.j. MŠMT-2647/2013-210 a tento upravený RVP nabyl účinnosti 1. září 2013. (Česká školní inspekce, 2014)

„Dosavadní výzkumy prokázaly, že funkční gramotnost jedince se vyvíjí v závislosti na prostředí, ve kterém se jedinec nachází, a na vnějších faktorech, které na něj v průběhu života působí.“ (Česká školní inspekce, 2014, s. 14)

Další výzkum provedla ČNB ve spolupráci s Ministerstvem financí v roce 2010 agenturou STEM/MARK. Cílem výzkumu bylo zmapování FG dospělé populace v ČR a také zmapování jejich chování a postojů k rodinným financím, úsporám a zajištění. V tomto šetření nebyly výsledky výzkumu uspokojující a díky tomuto zjištění se začaly vytvářet strategie pro zlepšení úrovně FG občanů ČR. (cnb.cz@2010)

Nároky na FG se zvyšují s rozvíjející se nabídkou a nárůstem komplexnosti finančních produktů a služeb. Dále je taktéž ovlivněna sociálními a demografickými změnami současné populace. Vyšší FG slouží k lepší orientaci ve výběru finančních produktů a ke schopnosti využívání produktů či služeb tak, aby se člověk nedostal do finančních potíží. Okruh nároků na znalost FG se zvyšuje i v oblasti technologického rozvoje způsobenou digitalizací služeb a některými finančními inovacemi. Tento technologický rozvoj a finanční inovace způsobují řadě občanů vážnou překážku v praktickém životě s finančním trhem a to převážně u starší populace.

Na základě výše uvedených výzkumů a šetření je zcela zřejmé, že úroveň FG v ČR je neuspokojivá zejména u osob mladších 29 let. Tyto osoby jsou znalostmi na vysoké úrovni v digitálních a technologických oblastech díky vývoji dnešní doby. Ovládnutí aplikací, sledování posledních trendů, přehršel marketingových poutačů a reklam má za následek to, že mladí lidé neznají hodnotu peněz, neví jak se ve světě financí chovat a přemýšlení nad svou budoucností nijak neřeší. Za tento stav nemůže jen dnešní doba, kdy rodiče nemají na své děti čas, jsou spoustu hodin v práci, aby mohli dopřát svým dětem vymoženosti dnešní doby, ale i to, že společnost takovýto způsob života akceptuje a toleruje.

V tomto případě přechází finanční vzdělávání na bedra škol, ale odpovědnost za finanční gramotnost dětí si musí nést rodiče sami. Proto by se mělo apelovat na celkové vzdělávání FG jak ve školách, tak i v domácím prostředí, ve vyloučených sociálních oblastech a na veřejnosti.

2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Vzdělávání neboli edukace je kognitivní složka dané vybavenosti osobnosti (osvojené dovednosti, normy, hodnoty, postoje a vědomosti), která se zformovala díky vzdělávacím procesům. Vzdělávání jedinců začíná od narození a pokračuje v průběhu celého života. (Průcha, 2003, s. 143)

Vzdělávání se nezaměřuje jen na vědu a poznání, které vedou k rozvíjení rozumových schopností, zaměřuje se také na osvojování si sociálních a dalších dovedností, jako jsou morální, duchovní a estetické hodnoty. Rozvíjení vztahů k ostatním lidem i ke společnosti, schopnost uplatnit se v zaměstnání a tím i trhu práce, to jsou další cíle a úkoly vzdělávání. Vzdělávání má tím pádem více rozměrů, které jsou současně zaměřeny na osobní rozvoj, začleňování se do života společnosti, formování jednotlivce a přípravu pro pracovní život. (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 14)

V této práci se zaměřuji hlavně na vzdělávání studentů středních škol, neboť zde můžeme nejvíce prohloubit znalosti ve finanční gramotnosti, která je tolik důležitá pro přechod z bezstarostného studentského období do reálného pracovního života.

Střední odborná vzdělávání by měla být rozvíjena tak, aby si každý uchazeč mohl vybrat vzdělávací program, odpovídající jeho schopnostem, zájmům a také potřebám trhu práce.

Významným problémem středoškolského vzdělávání je přechod absolventů ze školy do praxe v případě, že nepokračují v dalším vzdělávání. V dnešní době se přechod mladých lidí, kteří ukončili středoškolské nebo i vysokoškolské vzdělání, do praxe prodlužuje a komplikuje. Projevuje se to především ve vysoké míře nezaměstnanosti absolventů. Proto je velmi důležité, aby absolventi měli dostatek znalostí ve finanční gramotnosti. Jejich nesprávné ekonomické rozhodování může mít za následek nerozumného zadlužování se a neschopností splácet své dluhy. (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 53)

Jedinou možnou prevencí je zařazení výuky FG do školních vzdělávacích programů. Studenti se naučí finanční gramotnosti v období, kdy ještě nemají za sebe zodpovědnost a nemají ani negativní zkušenost ze světa financí. Naléhavost a důležitost vzdělávat ve finančním světě mladou populaci je potvrzena výsledky prováděných výzkumných šetření a analýz.

2.1 Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a další významné dokumenty

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v usnesení schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. Tyto přijaté hlavní cíle se staly východiskem pro dokument „Konceptce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice“ zveřejněné MŠMT dne 13. května 1999. Ministerstvo se tímto dokumentem zavázalo, že rozvoj školství a všech dalších vzdělávacích institucí a aktivit, se má řídit z obecně přijatého rámce vzdělávací politiky a jasně vymezených střednědobých a dlouhodobých záměrů, které jsou veřejně vyhlášeny v závazném vládním dokumentu, tzv. „Bílé knihy“. „Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.“ (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 7)

Po zapracování všech úvah a připomínek byla konečná podoba Národního programu rozvoje vzdělávání projednána a jednomyslně schválena na zasedání vlády ČR dne 7. února 2001. Souběžně s vytvářením dokumentu Bílé knihy a ve vzájemné spolupráci probíhala tvorba a projednávání návrhu nového školského zákona, který pro školství představuje legislativně závazný mechanismus správy a řízení školství. Školský zákon s Bílou knihou lze proto chápat jako vzájemně se doplňující nástroje změn v českém vzdělávání. Hlavním předmětem v Bílé knize je sjednocení vzdělávací soustavy v sociální, kulturní, politické, hospodářské a environmentální oblasti. (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 8) Jelikož dokument vychází z konceptu ucelené a sjednocující se vzdělávací soustavy, bylo zapotřebí jej rozdělit do tří částí:

- první část - předškolní, základní a střední vzdělávání dětí a mládeže od 3 do 19 let
- druhá část - vzdělávání mládeže ve vzdělávacích institucích terciární úrovně
- třetí část - vzdělávání dospělých osob (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 8)

Navrhovaná opatření a doporučení v tomto dokumentu lze považovat za program dlouhodobého, postupně uskutečňovaného procesu proměny českého vzdělávání. (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 9)

„Navzdory dílčím pokrokům v různých oblastech nebyla splněna ani systematicky naplňována řada cílů deklarovaných v Národním programu rozvoje vzdělávání (Bílá knize) z roku 2001.“ (msmt.cz©2017) V době kdy vznikla Bílá kniha, byla technologická, ekonomická a politická situace na úplně jiné úrovni než je dnes. Proto vznikl další

dokument **Strategie vzdělávání 2020**, který se stal klíčovým dokumentem a zároveň podmínkou pro čerpání prostředků z EU. Na základě důkladného zhodnocení současného stavu vzdělávání v ČR jsou ve Strategii 2020 stanoveny tyto tři priority:

- snižovat nerovnosti ve vzdělávání
- podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad
- odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém (msmt.cz©2017)

V uplynulých letech prošly téměř všechny části vzdělávací soustavy vážnými proměnami. „Schválením Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 vládou definitivně pozbývá platnost Národní program rozvoje vzdělávací soustavy (Bílá kniha) z roku 2001. V těsné vazbě na Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2020 jsou připraveny navazující strategické dokumenty, které jednotlivé priority a cíle rozpracují do konkrétních opatření.“(msmt.cz©2017)

Dalším neméně významným dokumentem je Národní strategie finančního vzdělávání (dále jen „NSFV“). Jedná se o systematicky ucelený dokument k posílení FG občanů ČR. Hlavním cílem klíčového dokumentu NSFV se stalo vytvoření systému finančního vzdělávání k zvyšování úrovně FG v ČR. Finanční vzdělávání umožňuje tedy občanům ČR jako spotřebitelům pracovat s informacemi na finančním trhu, které slouží k zajištění vlastních potřeb a potřeb jejich rodin s ohledem na měnící se životní situace, ve které se spotřebitel nachází. Dokument NSFV navazuje na řadu systematických kroků v oblasti ochrany spotřebitele, vzdělávání na evropské i mezinárodní úrovni a proto vychází z doporučení mezinárodních organizací jako je OECD nebo Evropská unie (dále jen „EU“). Vzdělávání občanů na evropské úrovni řeší taktéž dokument Strategie spotřebitelské politiky 2007 – 2013. Výše zmíněné strategické dokumenty představují dlouhodobý koncept jak pro aktivity Evropské komise, tak i členských států EU. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 2-5)

S ohledem na vývoj událostí v posledních letech se na mezinárodní úrovni začala budovat řada mezinárodních projektů, zejména například v roce 2008 byla v rámci OECD vytvořena mezinárodní skupina pro finanční vzdělávání (International Network on Financial Education - INFE), která má za cíl zvýšit celosvětově povědomí o důležitosti a významnosti finančního vzdělávání. Taktéž v roce 2008 byl spuštěn mezinárodní webový rozcestník (International Gateway on Financial Education – IGFE), sloužící jako jeden ze základních zdrojů informací z oblasti finančního vzdělávání. Ani Evropská komise není v této problematice lhostejná a proto se zasadila o vytvoření odpovídajících kroků v rámci

posilování FG. V roce 2008 Evropská komise ustanovila Expertní skupinu pro finanční vzdělávání jako poradní a konzultační orgán. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 2-5)

Text NSFV je aktualizovaným zněním původního materiálu Strategie finančního vzdělávání a byl připraven MF ve spolupráci s MŠMT a ČNB. Stejně jako původní materiál MFČR zohledňuje i tato strategie změny v rostoucí komplexnosti nabídek finančních produktů a služeb, chování občanů, mimo jiné se zajímá i o změny v oblasti sociálního a důchodového zabezpečení a dalšího očekávaného vývoje socioekonomických trendů. ČNB svou rolí orgánu dohledu nad ochranou spotřebitele na finančním trhu přistupuje k finančnímu vzdělávání jako k preventivnímu nástroji ochrany a zapojuje se do něj také svými projekty, mezi které patří i mimo jiné internetový portál Peníze na útěku. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 2-5)

Pro oblast školního finančního vzdělávání byl vytvořen dokument Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (dále jen „SBFG“) MŠMT ve spolupráci s MFČR a Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR (dále jen „MPO“). SBFG byl vytvořen mezirezortní pracovní skupinou složenou ze zástupců MFČR, MPO, MŠMT a jejich řízenými organizacemi: Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze (dále jen „VÚP“) a Národním ústavem odborného vzdělávání (dále jen „NÚOV“). Posílení FG na základních a středních školách (dále jen „ZŠ“, resp. „SŠ“) je jedním ze dvou pilířů dokumentu NSFV. Důraz na finanční vzdělávání je kladen také v tzv. Rámcové politice MFČR v oblasti Ochrany spotřebitele na finančním trhu (dále jen „OSFT“). SBFG je rovněž v souladu s dokumenty EU, zejména Evropské komise v oblasti politiky finančních služeb. V souvislosti s výše zmíněným usnesením vlády byla v roce 2006 vytvořena také Expertní skupina pro finanční sektor (dále jen „ESFS“). Jedno ze zásadních témat ESFS je finanční vzdělávání obyvatel ČR. (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 3-4)

2.2 Finanční gramotnost na středních školách

Střední vzdělávání se realizuje ve třech oddělených typech škol, a to na gymnáziích, na středních odborných školách a na středních odborných učilištích. Středoškolské vzdělávání absolvuje převážná většina populace a pro většinu mladých tímto vzdělávání nekončí. Důležité je, aby se střednímu vzdělávání věnovalo dost pozornosti, a to především proto,

jelikož se vytváří základy pro celoživotní učení a pro občanské i pracovní uplatnění ve společnosti. Mezi jednotlivými typy SŠ jsou v dnešní době přetrvávající bariéry, které nezajišťují potřebnou prostupnost a variabilitu vzdělání tak, aby odpovídala různým zájmům studentů, měnícím se požadavkům dalšího vzdělávání a tím i požadavků na trhu práce. Gymnázia jsou typ vzdělávání, která jsou určena především pro navazující studium v terciární sféře. Tento typ škol by měl zahrnovat i takové předměty, které jsou potřebné pro praktický život a některá povolání. RVP pro gymnázia by měly mnohem více rozlišovat kurikulum a získat tak široký všeobecně vzdělávací charakter. Tímto je i propojena změna způsobů výuky a apeluje se i na nové priority související s rozvojem důležitých klíčových kompetencí. RVP zároveň umožňuje přizpůsobivější organizaci výuky, která dovoluje studentům vytvořit si co nejvíce osobitý vzdělávací program formou volitelných a nepovinných předmětů, odpovídající očekávanému následnému vzdělávání či možnostem pracovního uplatnění. Střední odborné vzdělávání zahrnuje studijní a učební obory představující rozsáhlou vzdělávací nabídku, která je vytvořena takovým způsobem, aby si všichni uchazeči mohli vybrat daný vzdělávací program, který odpovídá jejich schopnostem, zájmům a bezmála potřebám trhu práce. (MŠMT, Bílá kniha, 2001, s. 51-53)

Předpokladem pro účelné a úspěšné budování FG je porozumění a pochopení její podstaty. Důležitým rozhodnutím také je, jakým způsobem se finanční vzdělávání ve škole realizuje, do jakých předmětů bývá zařazeno a jaké metody se ve výuce uplatňují. Finanční vzdělávání se opírá o vládou schválený dokument NSFV z roku 2010. Finanční vzdělávání má v ČR tzv. dvoupilířovou strukturu. První pilíř obsahuje vzdělávání žáků v počátečním vzdělávání, druhý pilíř se zaměřuje na vzdělávání dospělých. Finanční vzdělávání žáků se řídí dokumentem SBFG na ZŠ a SŠ, který mimo jiné obsahuje i Standardy FG. „Tyto standardy určují cílový stav úrovně FG pro základní vzdělávání (zvláště pro 1. stupeň a pro 2. stupeň) a pro střední vzdělávání (odpovídající úrovni FG dospělého občana). Standardy předkládají Obsah a Výsledky vzdělávacího procesu ve čtyřech tematických okruzích:

- Peníze
- Hospodaření domácnosti
- Finanční produkty
- Práva spotřebitele“ (Hesová, 2013, s. 5)

Standardy FG jsou pro střední vzdělávání v dnešní době již začleněny do RVP pro gymnázia a RVP pro střední odborné vzdělávání. Dle Hesové (2013) je střední vzdělávání

FG považováno za povinnou součást vzdělávacího systému, a je i také součástí Školního vzdělávacího programu (dále jen „ŠVP“).

Ve finančním vzdělávání je velmi potřebné navzájem propojovat společenskovední a ekonomické vzdělávání s matematikou a s informačními a komunikačními technologiemi, kdy tímto způsobem propojená výuka představuje ideální obsah vzdělávání v jednom celku. Tato forma vzdělávání vede také k propojování nasbíraných poznatků, vnímání všech souvislostí a dále poskytuje využití již nabytých dovedností. Ve finančním vzdělávání je nesmírně důležité mít odborné znalosti z oblasti financí a umět s nimi disponovat. Schopnost vhodně používat základní ekonomické pojmy a umět je vysvětlit, není ještě považováno za cíl finančního vzdělávání. Hlavním cílem je, aby se žáci a studenti v různých nahodilých situacích uměli zodpovědně rozhodnout. (Hesová, 2013, s. 4-10)

Na základě dokumentu SBFG na ZŠ a SŠ jsou vzdělávací programy a aktivity charakterizovány takto: „Mají-li být projekty finančního vzdělávání v oblasti počátečního nebo dalšího vzdělávání považovány za součást systému finančního vzdělávání, mají svým charakterem rozvíjet a zvyšovat úroveň FG ve smyslu základní orientace a přehledu o finančních produktech či službách (**princip obecnosti**), přičemž se nesmí týkat propagace konkrétních produktů a služeb. Dále má být zajištěna odborná úroveň vzdělavatelů (**princip odbornosti**) a informace musí být skrze vhodné informační kanály dostupné příslušným cílovým skupinám bez dalšího omezení (**princip informovanosti**).“ (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 10)

Níže jsou uvedeny Standardy FG pro střední vzdělávání dle dokumentu SBFG na ZŠ a SŠ.

Peníze	
Obsah	Výsledky
- placení (v tuzemské i zahraniční měně)	- používá nejběžnější platební nástroje, smění peníze za použití kursovní listku
- tvorba ceny	- stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH - vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období... - rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH...) a klamavé nabídky
- inflace	- vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit

Tabulka 1 – Standard finanční gramotnost – Peníze (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 13)

Hospodaření domácnosti	
Obsah	Výsledky
- rozpočet domácnosti	- rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti
	- navrhne jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti

Tabulka 2 – Standard finanční gramotnost – Hospodaření domácnosti (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 13)

Finanční produkty	
Obsah	Výsledky
- přebytek finančních prostředků	- navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti...)
	- vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč
- nedostatek finančních prostředků	- vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu
	- posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení
	- vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN
- pojištění	- vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby

Tabulka 3 – Standard finanční gramotnost – Finanční produkty (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 14)

Práva spotřebitele	
Obsah	Výsledky
- předpisy na ochranu spotřebitele	- na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu)
- obsah smluv	- na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejich všeobecných podmínek

Tabulka 4 – Standard finanční gramotnost – Práva spotřebitele (MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ, 2007, s. 14)

2.3 Aspekty ovlivňující finanční gramotnost

Aspekty ovlivňující finanční gramotnost dělíme na psychologické, sociální a ekonomické. Vzhledem k tomu, jak se česká populace chová a na jaké úrovni je její FG, je zapotřebí s danou situací pracovat. FG u populace v ČR je zapotřebí prohlubovat a zaměřit se na její vzdělávání. Nezodpovědné chování každého jednotlivce má za následek rizikové ekonomické chování, které se projevuje jak v sociální tak psychologické oblasti. (Nováková, Sobotka, 2011)

V dnešním světě jsou hlavním aktérem peníze, které jsou nepostradatelnou součástí našeho života. Moderní společnost lehce přilnula k získávání peněz, jako k dosahování nejbližšího cíle svého úsilí. Většinu svého života strávíme v práci, kde vyděláváme peníze na živobytí, na léky, na nákup nemovitostí atd. a tím vzniká představa, že veškeré štěstí je spjato s vlastněním určité sumy peněz. V moderní společnosti je člověk více závislý na větším počtu služeb a produktů než tomu bývalo před třiceti lety. Díky penězům se otvírá prostor nezávislosti a svobody. Peníze mají mnoho funkcí, jako jsou např. společné měřítko hodnoty, slouží jako prostředek směny, umožňují dělbu produkce, vzájemně spojují lidi, slouží také jako vzájemné porozumění a přinesly rovnost pravidel. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 24 -25)

Vnímání zadluženosti a úvěrů je z hlediska subjektivního vnímání odlišné. Úvěr bývá vnímán neutrálně a to většinou z důvodu toho, že je v dnešní době součástí moderního života. Úvěr bývá brán jako prostředek uspokojování řady potřeb, kdežto dluh je ve společnosti vnímán negativně. Důležitým aspektem ve FG je také inteligence. Vývoj inteligence závisí nejenom na dědičnosti, ale i na okolních podmínkách, na prostředí ve kterém žijeme, na kultuře ve které vyrůstáme. Inteligence je jedna z předpokladů FG, nicméně to ještě neznamena, že se shoduje s inteligencí sociální a racionálním lidským chováním. Dalším aspektem ovlivňující zodpovědné ekonomické chování má za následek psychická zátěž a stres. Přetížení, vysoká náročnost práce, časový stres, velká pracovní odpovědnost, těžká fyzická práce, střídání pracovních směn, to vše má za následek silné negativní emoce vyvolávající stres a z toho planoucí zdravotní problémy. Náročné životní a nepředvídatelné události mohou mít negativní dopad na zdraví jedince a souvisejí tak s řadou faktorů jako jsou např. kvalita sociálního zázemí, vztahy mezi blízkými osobami, zkušenost s podobnými situacemi a zvládnutí zátěžových situací. Socioekonomický status, jehož postavení člověka ve společnosti a s ním související behaviorální, materiální

a psychosociální faktory mohou mít za následek sociální nerovnosti ve zdraví. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 25-29)

Dalšími psychologickými aspekty ovlivňujícími ekonomické chování jedince často bývají obranné reakce, vnímání osobní účinnosti, osobnost jedince, sociální opora, informace a reklama a v neposlední řadě rodina a její fungování. Velmi důležitým aspektem je také motivace, která vede k energetizaci organismu. Vnější odměna, vnitřní potěšení, seberealizace a sociální interakce, to jsou důvody pro pracovní motivaci. Motivace a práce zaujímají ve FG důležité místo k zajištění prostředků pro uspokojování svých potřeb a potřeb rodiny. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 31-37)

Dle Conwaye (2009, s. 199) pokud má být člověk šťastný, musí být naplněny některé základní lidské potřeby. Počínaje fyziologickými potřebami přes potřebu bezpečí, lásky, uznání a morálnosti. Tato hierarchie potřeb podle Abrahama Maslowa popisuje faktory, které tak přispívají k lidské spokojenosti.

Jako další složkou je psychologie nezaměstnanosti, která se dělí na nezaměstnanost dobrovolnou a nedobrovolnou. Dalšími typy nezaměstnanosti jsou: nezaměstnanost otevřená a skrytá, sezónní, frikční, strukturální, cyklická a krátkodobá či dlouhodobá. Nezaměstnanost má negativní vliv jak na zdraví jedince, tak i na jeho životní status. S touto negativní oblastí, jako je nezaměstnanost, souvisí i další sociálně patologické jevy, které mají vliv na FG a je jich celá řada. Nejzávažnějšími patologickými jevy s negativním vlivem jsou kriminalita, alkoholismus, hráčství, závislost na drogách, agrese, násilí, šikanování a sebevražednost. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 38-50)

Do sociálních aspektů FG spadá sociálně patologický jev - předlužení. Jedná se o takový stav, kdy jedinec není schopen plnit své finanční závazky a je sociálně vyloučen z běžného života společnosti. Sociálně vyloučené jsou ve zvýšené míře nízkopříjmové skupiny obyvatelstva. V roce 2000 byly Evropskou radou přijaty společné cíle v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení a otevřená metoda koordinace se stala metodou řízení procesu, díky které jsou přijímány dohodnuté cíle členských zemí. Rok 2010 byl EU vyhlášen jako Evropský rok v boji proti sociálnímu vyloučení a proti chudobě. Na základě výsledků z různých výzkumných šetření se tento problém stal velmi diskutovaným a v této souvislosti se i ČR zapojila do zmiňovaného boje. Předložením Národního programu Evropského roku 2010, jehož jedním z hlavních priorit je boj proti sociálnímu vyloučení v důsledku předlužení, je realizováno dvanáct projektů, které mají za úkol zaměřit se na

prevenci proti předlužení, na rozvoj FG, řešení bezdomovectví a zabývání se dalších neméně významných problémů v ČR. Neplatiči, kteří se nachází na pokraji předlužení, mohou začít využívat terénní sociální práci, jejíž pracovníci plní roli jak preventivní tak mohou pomoci v řešení již existujících problémů. Sociální práce se řídí zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách, které ve spojení s FG bude poskytováno jak jednotlivcům, skupinám tak i komunitám. Druhy sociálních služeb dle Novákové a Sobotky (2011):

- **sociální poradenství** (základní a odborné)
- **sociální péče** (terénní programy, telefonická krizová intervence, krizová pomoc, noclehárny, stacionáře, centra denních služeb, osobní asistence, pečovatelská služby, podporované bydlení, domovy pro osoby se zdravotním postižením a domovy pro seniory, chráněné bydlení, sociálně zdravotní služby, průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba)
- **sociální prevence**
- **sociální rehabilitace**

Výše zmíněné druhy sociálních služeb mohou být poskytovány ambulantní, pobytovou a terénní formou. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 51-64)

Osoby nacházející se ve stavu předlužení řeší často svůj stav hmotné nouze. Pomoc v hmotné nouzi se řídí zákonem č. 111/2006 Sb., a výše dávek je ustanovena v zákoně č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Do dávek pomoci v hmotné nouzi patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. (Nováková, Sobotka, 2011, s 65-69)

Dle Smrčky (2007) se zadlužení rodin stalo fenoménem již od roku 2000 a v posledních letech tento údaj exponenciálně vzrostl. Přitom míra zadlužení v porovnání se Spojenými státy či Evropou je nízká. Nicméně nepříznivých situací v rodinách bohužel přibývá.

Již statisíce domácností v ČR se nachází v tíživé finanční situaci. Každoročně vzrůstá jak počet exekucí, žádosti na oddlužení tak i vyhlášení osobních bankrotů. Výše zmíněné sociálně – psychologické aspekty ekonomického chování, jsou proto velmi závažným tématem, které by měly být taktéž začleňovány do výuky studentů. Studenti by tímto získali povědomí o následcích nezodpovědného chování, o způsobu jak čelit situacím vzniklých nenadálými životními událostmi a o možnosti, jak s danou situací nakládat. FG

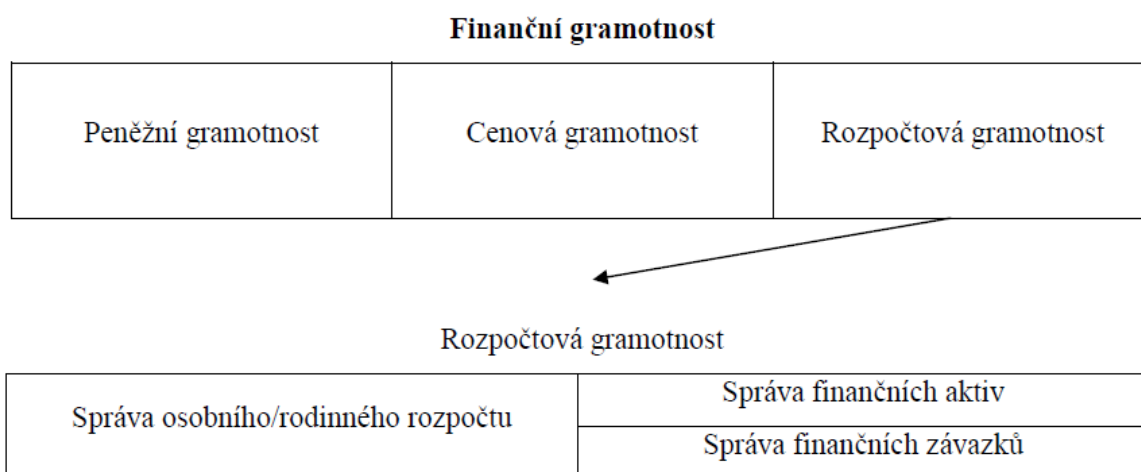
není jen o orientaci ve světě financí, produktů a služeb, ale i o informovanosti dopadů negativních životních událostí a o předcházení, případně vyrovnání se s těžkými situacemi.

V dnešní době je velmi důležité, aby se lidé aktivně zajímali o FG, o svá práva a povinnosti, o možnosti využití pomoci v tíživé finanční situaci, atd. Základem je, aby už děti v útlém věku byly informovány a vzdělávány v jednoduchých oblastech FG. Čím dříve se začnou vzdělávat, tím více nabydou zkušeností a vědomostí v této oblasti, což by mělo mít za výsledek snižování finančně negramotných občanů. Akceptování a podporování národních a evropských programů ve finančním vzdělávání by mělo být více podporováno, jak ze stran škol, tak ze stran veřejnosti.

3 JEDNOTLIVÉ OBLASTI FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Definice FG je vytvořena strukturovaně a je vymezená v rámci dokumentu NSFV. Tato definice je podstatným východiskem pro tvorbu standardů FG, dále pak pro tvorbu vzdělávacích programů a aktivit s nimi spojenými. FG se dle NSFV dělí na **tři složky**: peněžní, cenovou a rozpočtovou. Všechny tyto tři složky jsou navzájem provázané a tvoří tak celek FG. Základní rozdělení FG dle MFČR, NSFV (2010):

- **Peněžní gramotnost** - správa hotovostního a bezhotovostního platebního styku a nástroje k této oblasti určené.
- **Cenová gramotnost** - porozumění cenových mechanismů a inflaci.
- **Rozpočtová gramotnost** - dělí se na obecnou složku a složku specializovanou. Obecná složka zahrnuje správu osobního nebo rodinného rozpočtu a zvládání různých životních situací z finančního hlediska. Specializovaná složka zahrnuje správu finančních aktiv a správu finančních závazků. Zde se klade důraz na znalost a na schopnost mít orientaci na finančním trhu, kde se setkáváme s nabídkou složitých finančních produktů a služeb. Je zapotřebí disponovat se schopností umět mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a umět volit nejvhodnější produkty či služby s ohledem na svou konkrétní životní situaci. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 12)

Tabulka 5 - Rozdělení FG (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 13)

Dle dokumentu NSFV je uvedeno, že FG je také specializovanou součástí širší **ekonomické gramotnosti**, která navíc obsahuje schopnosti, jako jsou například: umět si zajistit příjem, zvažovat následky svých rozhodnutí u současného a budoucího příjmu, umět se orientovat na trhu pracovních příležitostí a mít schopnost rozhodovat správně o osobních či rodinných výdajích. Nezbytnou součástí FG jsou také makroekonomické aspekty a mimo jiné i daňová oblast. Tyto oblasti se výrazně podílí na finančních zdrojích jednotlivců i domácností a proto mají významný vliv na peněžní toky v soukromých financích. Ekonomická gramotnost má za úkol formovat znalosti, dovednosti a hodnotové postoje, kterými by měl občan disponovat a tím by se mohl uplatnit v dnešní společnosti. K FG se také pojí dle MFČR, NSFV (2010):

- **Numerická gramotnost** - využití matematického aparátu k řešení numerických úloh se vztahem k financím.
- **Informační gramotnost** - schopnost vyhledat, použít a vyhodnotit relevantní informace v kontextu.
- **Právní gramotnost** - orientace v právním systému, přehled o právech a povinnostech a také o možnostech, kam se obrátit o pomoc.

Rozvoj výše zmíněných gramotností se současně stává prostředkem k vytvoření a posílení ekonomického, právního a politického myšlení jednotlivců. (MFČR, Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, s. 11-12)

V níže uvedených podkapitolách se budeme věnovat pouze základním složkám FG a to peněžní, cenové a rozpočtové gramotnosti, a to z důvodu důležitosti pro obsah mé bakalářské práce.

3.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost = peníze, ty představují dovednosti a znalosti týkající se jejich správy, jak hotovostní tak bezhotovostní, veškerých transakcí s nimi spojenými a znalosti nástrojů určených k jejich užívání. Peněžní gramotnost můžeme rozdělit na oblast úvěrovou, platební, spořicí a zajišťující.

Peníze

V minulosti než byly vynalezeny peníze, se obchodovalo barterovým neboli směnečným způsobem, což znamenalo výměnu zboží za zboží. Postupně, jak se platební styk vyvíjel, se začaly prosazovat jako platidlo drahé kovy, především zlato a stříbro. Do Evropy přišly papírové bankovky v 2. polovině 17 století. Formy dnešních peněz jsou hotovostní, depozitní (na účtech v bankách) a cenné papíry. (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 35-37) Domácí měnou v ČR je **koruna česká** – Kč, mezinárodně CZK. Zahraniční měnou se rozumí všechny měny, kromě měny domácí. Mezi jednotlivými měnami může docházet ke směnitelnosti – konvertibilitě v daném kurzu uvedeném na kurzovním lístku. Penězi můžeme platit jak hotovostně (bankovky a mince v peněžence), tak bezhotovostně (převodem mezi bankovními účty nebo platebními kartami). V dnešní době bývá platební styk uskutečňován prostřednictvím běžných účtů, které se zakládají pro fyzické osoby (nepodnikatele) a právnické či fyzické osoby (podnikatele). (Černohorská, 2015, s. 102-108) Dle Soukala a Draesslera (2014) EU stanovila povinnost poskytovat základní bankovní účet se základními platebními prvky. Mezi poskytovatele těchto účtů patří jak bankovní instituce, tak i další nebankovní subjekty.

Při platebním styku můžeme využívat karty debetní (depozitum na účtu), kreditní (úvěrový rámec), Charge (úvěrový rámec s měsíčním výpisem transakcí) a nákupní úvěrové karty (vydávány nebankovními institucemi). (Černohorská, 2015, s. 102-108)

Jestliže někdo říká, že neřeší peníze, tak lže. Peníze jsou bohužel všudypřítomnou složkou společnosti a našeho života. Mnohdy si ani neuvědomujeme, jak velký vliv na nás peníze mají. Peníze samy o sobě nejsou nic, jsou to věci, které díky penězům můžeme ohodnotit, a takovýto systém tvoří ekonomický celek. (Northurp, 2014, s. 15)

Ve formě peněz dostáváme odměnu za vykonanou práci. Penězi hradíme své potřeby a služby. Při těchto transakcích si málokdo uvědomuje, že se stává účastníkem finančního trhu a buďto na straně nabídky nebo poptávky. (Beneš, 1991, s. 7)

Spoření

Spoření je takový proces, kdy lidé nespotebovávají všechny své vydělané peníze, ale část svých prostředků si odkládají buďto na horší časy anebo si chtějí naspořit na určitou věc, např. auto, byt, vzdělání, dovolenou atd. Spořicí produkty můžeme rozdělit na spoření se

státním příspěvkem a bez státního příspěvku. Hovoříme-li o spoření se státním příspěvkem, pak jsou to takové produkty, které jsou poskytovány za určitých podmínek, mají státem dané náležitosti a nesmí se předčasně vypovědět. Pokud se tyto produkty předčasně ukončí, účastník spoření přichází zpětně o veškeré státní příspěvky. Mezi takové produkty ředíme:

- **Stavební spoření** – určeno především na bydlení, stanovuje se zde cílová částka, stát přispívá 10% z ročního vkladu, maximálně však 2.000,- Kč, délka trvání minimálně 6 let, výnosy ze zhodnocení jsou daně 15% dani z příjmu.
- **Penzijní připojištění neboli Doplnkové penzijní spoření** – zakládá se jako spoření na důchod, minimální vklad účastníka je 300,- Kč/měsíc, kdy státní příspěvek je 90,- Kč, maximální státní příspěvek je 230,- Kč z 1.000,- Kč, dalšími výhodami jsou odečty od daňového základu v maximální výši 24.000,- Kč ročně (navýšení od 1. 1. 2017), penzijní spoření nabízí více druhů výplat naspořené částky (Syrový, Tyl, 2014, s. 181-189)

Bankovní produkty bez státních příspěvků:

- **Vkladní knížka** – velmi dlouhá tradice produktu, v dnešní době velmi málo používaná forma spoření, nízké úrokové sazby, může být buďto s výpovědní lhůtou nebo bez výpovědní lhůty, další formou je výherní vkladní knížka (slosovateľná jsou čísla vkladních knížek dle podmínek dané banky), listinná forma a smí s ní nakládat pouze majitel, oblíbené jsou ještě dětské vkladní knížky (vkládat může kdokoliv, vyšší úrok a při dosažení určitého věku je připisován bonus ve formě částky).(Černohorská, 2015, s. 112-113)
- **Spořicí účet** – výhodnější úročení než na běžném účtu, výše úroku se odvíjí od výše vložené částky, peníze bývají rychle likvidní, zřízení a správa účtu bývá zdarma a zakládá se spolu s běžným účtem. (Nováková a Sobotka, 2011, s. 174)
- **Termínovaný vklad** – střednědobý až dlouhodobý produkt, bývá zřizován na dobu určitou nebo s výpovědní lhůtou, může být zřizován s revolvingem nebo bez (automatická obnova vkladu), za předčasný výběr si banka stanovuje sankci. (Černohorská, 2015, s. 113-114)
- **Investice** – jedná se zpravidla o nepojištěné vklady, nakupují se tzv. aktiva – cenné papíry, podíly ve firmách, nemovitosti určené k pronájmu, komodity, ale dokonce i starožitnosti nebo archivní vína. V případě investování musíme brát na zřetel tři

důležité aspekty, kterými jsou očekávaný výnos, investiční horizont a riziko. V ideálním světě by investice přinášela nejvyšší zhodnocení při nejnižším riziku a v co nejkratší době. V reálném světě tento systém nefunguje a investor si musí uvědomit, co vlastně od investování očekává. Investice dělíme na základní třídy aktiv – hotovost a peněžní trh, dluhopisy, akcie a akciové trhy, nemovitosti na pronájem a komodity. Pokud jedinec o investování uvažuje, mělo by jeho investiční portfolio obsahovat všechny výše zmíněné třídy aktiv. Tento typ spoření není zdarma, obsahuje jak správcovské tak vstupní poplatky. Investovat lze jednorázově či pravidelně. (Syrový, Tyl, 2014, s. 54-156)

Pojištění

Pojištění je jistý druh rezervy, kterou si občan sjednává z důvodu nenadálé životní události a k nahrazení výpadku rodinného či osobního rozpočtu. Jakákoliv negativní událost v našem životě by měla být předem finančně zajištěná. Pojištění je proto nezbytnou součástí našeho života a jeho nastavení, tak aby byl občan plně zajištěn ve všech rizikových oblastech, je nesmírně důležité. Pojištění dělíme na zákonné a smluvní. Zákonné pojištění je povinné pro všechny občany ČR a nesjednává se žádnou smlouvou. Smluvní pojištění dělíme dále na pojištění povinné (např. povinné ručení) a dobrovolné. Dle výplaty pojistného plnění dělíme pojištění na obnosová a škodová, dalším dělením bývá nejčastěji uváděno pojištění životní a neživotní. Druhy produktů životního pojištění jsou rizikové a rezervotvorné (kapitálové a investiční) a druhy neživotního pojištění jsou majetkové a odpovědnostní. Na životní pojištění se mohou uplatňovat daňová zvýhodnění za splnění určitých podmínek a to v maximální výši 24.000,- Kč za kalendářní rok (navýšení od 1. 1. 2017). V životním pojištění se pojišťujeme hlavně z důvodu smrti, úrazu a nemoci. Mezi neživotní pojištění patří zejména pojištění majetku a domácnosti, pojištění podnikatelských rizik, havarijní pojištění a v neposlední řadě pojištění odpovědnosti a právní ochrany. (Nováková, Sobotka, 2011, s 183-196)

Úvěry

Úvěrové produkty poskytují bankovní i nebankovní instituce. Kritéria členění bankovních úvěrů:

- **dle doby splatnosti:** krátkodobé – se splatností do jednoho roku, např. kontokorent

střednědobé – se splatností od jednoho roku maximálně do pěti let, např. dobrý spotřebitelský úvěr, hotovostní úvěr poskytnutý do pěti let, atd.

dlouhodobé – se splatností delší jak pět let, např. hypotéka, spotřebitelský nebo hotovostní úvěr na dobu splatnosti delší jak pět let, úvěr ze stavebního spoření, americká hypotéka a další.

- **dle typu měny** – korunové, devizové
- **dle způsobu zajištění** – zajištěné (zástava nemovitosti, směnka, komodity, ručitelé) a nezajištěné (bez jakékoliv zástavy)
- **dle charakteru čerpání** – jednorázové nebo postupné čerpání, úvěrová linka (revolvingový úvěr, kreditní karta, kontokorent)
- **dle způsobu získání úvěru** – přímé úvěry (poskytnuto bankou) a nepřímé úvěry (zprostředkování třetí osobou)
- **dle účelu a subjektu** – podnikatelské úvěry, úvěry pro fyzické osoby, mezibankovní úvěry, úvěry poskytované obcím a jiným neziskovým sektorům. (Černohorská, 2015, s. 116-119)

Mezi další typy úvěrů, které nejsou poskytovány bankovními institucemi, jsou leasing anebo splátkový prodej. Instituce poskytující úvěry nebo půjčky velmi dobře propočítávají výnosnost a návratnost daného produktu. Cenou za půjčení peněz nejsou jen poplatky, ale i úrok a případné sankce. Nejznámějším ukazatelem pro srovnání nákladů úvěrů je Roční procentní sazba nákladů (dále jen „RPSN“). RPSN v sobě obsahuje veškeré poplatky za náklady spojené s vyřízením, čerpáním, splácením a správou úvěru. Nezisková organizace Člověk v tísni každoročně sestavuje tzv. Index predátorského úvěrování, který informuje o nejhorších úvěrových společnostech. Pokud občan nedisponuje s dostatečnou FG, vystavuje se vysokému riziku předlužení. (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 69-72)

V dnešní době je zcela běžné, že lidé mají více jak jeden úvěr. S tím souvisí i nenadálé životní situace, kdy při výpadku zaměstnání nebo nemoci, by měl mít občan buďto dostatečnou finanční rezervu (minimálně ve výši tří měsíčních příjmů, ideální stav ve výši šesti měsíčních příjmů) anebo být proti takovéto situaci pojištěn. FG je proto velmi důležitou součástí našeho života a neměla by být v žádném případě brána na lehkou váhu.

3.2 Cenová gramotnost

Cenová gramotnost zahrnuje problematiku cen, inflace a fungování trhu. Trh je proces, kde dochází ke směně zboží mezi prodávajícím a kupujícím za určitou cenu. Trh lze chápat prostorově anebo funkčně a rozdělujeme jej z různých hledisek:

- co na trhu směňujeme – trh produktů, služeb a výrobních faktorů
- na jakém území se pohybujeme – trh místní, národní a mezinárodní
- z jakého hlediska trh zkoumáme – trh dílčí a agregátní (Nováková, Sobotka, 2011, s. 239)

Trh je významným mechanismem, který koordinuje síť složitých ekonomických vztahů tak, aby byly zodpovězeny tři základní ekonomické otázky – co, jak a pro koho vyrábět? Tyto otázky jsou důležité z pohledu poptávky a nabídky, které spolu s cenou tvoří základní prvky tržního mechanismu. Poptávka je množství produktů a služeb, za které jsme ochotni zaplatit určitou cenu. Nabídkou rozumíme takové množství produktů a služeb, které jsou výrobci schopni za danou cenu prodat. Nabídku a poptávku dělíme na: individuální, dílčí (tržní) a agregátní. Vliv ceny na poptávané či nabízené zboží ovlivňuje několik faktorů, jako jsou například důchody spotřebitelů, velikost trhu, očekávání spotřebitelů, výrobní náklady, daně, dotace, a další specifické faktory. Ideální situací na trhu by byla tržní rovnováha, to v dnešní době je stavem velmi výjimečným. Proto se na trhu setkáváme s modelem konkurence, kterou dělíme na konkurenci dokonalou a nedokonalou. Bez správného nastavení ceny, by mohl být tento krok pro firmy likvidující. **Cena** se musí přizpůsobovat situaci na trhu, tak aby dlouhodobě zabezpečovala návratnost vstupů do výroby a tvořila i dostatečný zisk. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 239-248)

Inflace má významný vliv na znehodnocování peněz, neboli inflace = znehodnocování peněz. Cenová hladina je ukazatelem míry inflace a jejím hlavním dopadem je snížení kupní síly peněz. V reálném životě to znamená, že za 1000,- Kč si koupíme méně zboží než před rokem. V inflačním světě se rozlišují dvě hodnoty peněz a to nominální a reálná. Stejně tak se rozlišuje i úroková míra na nominální a reálnou. Opakem inflace je deflace, která má za následek snížení reálných cen a zvýšení dluhové zátěže. Dalším pojmem je stagflace, kdy dochází ke stagnaci ekonomiky. Inflaci dělíme podle příčin, které inflaci vyvolávají (poptávková a nabídková) a podle velikosti míry inflace (mírná, pádivá a hyperinflace). Všichni spotřebitelé usilují o to, aby reálná hodnota jejich majetku a příjmů neklesla. Banky se snaží na inflaci reagovat tím, že zvyšují úrokové sazby jak

u úvěrů, tak i u vkladů a firmy reagují zdražením svých výrobků a služeb. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 254-263)

Před půl stoletím se inflace rozvinula v rychlém tempu a bylo zjištěno, že inflace se může rozvinout i v prosperující ekonomice, která má i své fluktuace. Takováto situace nastala v roce 1974 ve Spojených státech v období recese. V tomto období se snižovala produkce, zvyšovala se nezaměstnanost a tak bylo možné pozorovat růst cen. (Flammant, 1990, s. 29-30)

Většina ekonomů se shoduje na tom, že inflace není pro ekonomiku dobrá. Inflace totiž ničí v průběhu času hodnoty, včetně hodnoty peněz. Inflace tedy nabádá investory k tomu, aby nakupovali věci, které poté mohou prodat s velkými zisky, jakou jsou nemovitosti a hodnotné předměty. Naopak dlužníci z inflace těží nejvíce. Jestliže si dlužník půjčí finance a slíbí, že je za 10 let splatí, tak reálná hodnota financí je podstatně nižší než když byly prostředky půjčeny. Inflace je i následkem politických nátlaků, jelikož rostoucí ekonomika a ceny vytváří nové pracovní příležitosti a snižuje tak nezaměstnanost. (Ježek, 2002, s. 87-88)

3.3 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost zahrnuje jak veřejné finance, tak i finanční plánování a správu rodinného či osobního rozpočtu. Do veřejných financí spadá státní rozpočet, daně a daňový systém, fiskální (rozpočtová) politika, produkt a měření výkonnosti ekonomiky – hrubý domácí produkt (HDP) a hrubý národní produkt (HNP). Důležitou složkou dle obsahu mé bakalářské práce je však tvorba rodinného či osobního rozpočtu a finanční plánování (správa aktiv a závazků). (Nováková, Sobotka, 2011)

Jak uvádí Smrčka (2008) základní kategorií rodin je rodinný rozpočet, který popisuje chování a finanční situaci rodiny. Zatímco se státní rozpočty staly horkým tématem politické sféry a každý občan o nich má aspoň malé povědomí, rodinné rozpočty téměř vymizely z rodinných domácností. Již naše babičky si poctivě vedly finanční deník, avšak v dnešní době je tento fakt brán jako přežitek.

Rozpočet je tak souhrnem příjmů a výdajů domácnosti či jednotlivce za určité období. Příjmy jsou souhrnem všech příchozích plateb do domácnosti a dělíme je na: příjmy ze zaměstnání (mzda, plat, stravenky, atd.), příjmy sociální (od státu), příjmy mimořádné – nepravidelné (příjem z prodeje), příjem reziduální (dividendy, příjem z pronájmu). Výdaje

jsou souhrnem všech peněžních částek, které byly utraceny na chod domácnosti, na nájem a další různé potřeby. Za nejčastější výdaje se považuje: běžná spotřeba, bydlení, vzdělání, luxus, zábava, ochrana (pojištění), spoření, dluhy a ostatní. Při sestavování rozpočtu bychom měli znát hodnotu svého majetku. Majetek je v účetnictví nazýván aktivem a můžeme jej dělit na: nemovitý a movitý majetek, finanční majetek, hmotný a nehmotný majetek a pohledávky. Opak aktivem je pasivum a tím jsou závazky domácnosti. Závazky vymezujeme dle časového rozlišení na: krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Prvním krokem, jak správně stanovit rodinný rozpočet, je analýza zmiňovaných příjmů a výdajů domácnosti. Druhým krokem je evidence obou složek a třetím krokem je cílevědomé řízení stanoveného rozpočtu. Nejenom rozpočet, ale i finanční plánování vede k naplňování životních přání, cílů a potřeb. Finanční plánování má za úkol donutit jedince k finančnímu myšlení a zhodnocení svých cílů. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 308-319)

Rozdíl mezi příjmy a výdaji domácnosti se nazývá úspory domácnosti. Úspory jsou tou částí příjmů, která se neutrácí a zůstává tak rodinám, buďto na horší časy nebo si rodina spoří na nákup nějakého hmotného či nehmotného statku. Je na samotném zvážení, jak rodina s úsporami naloží, zda je bude investovat anebo si je nechá na nějakém spořicímu účtu určeném kdykoliv k dispozici. O velkém významu úspor obyvatelstva v celosvětovém měřítku, byl den 31. října stanoven jako Světový den spoření. (Dočkal, 1998, s. 21-24)

V dnešní době je zhruba 30% rodin, které hospodaří s přebytky svého domácího rozpočtu. Drtivá většina rodin je ráda, když se dostane situace, kdy je jejich rodinný rozpočet vyrovnaný. Rodinné finance mají i jiný rozměr než jen ekonomický. Sociologové v nedávné době přišli na to, že za zhruba 60-80% rozpadu manželství mohou finanční problémy v rodině. (Smrčka, 2010, s. 86-88)

Pokud se odhodláme naplňovat svá přání a potřeby bez finančního plánu, může se stát, že se ocitneme před dluhovou pastí. Dluhovou pastí se rozumí, že nejsme schopní plnit a splácet své závazky a finanční situace se stále zhoršuje. (Srový, Tyl, 2014, s. 17)

Pokud jedinec svou situaci řeší a nemá opožděné splátky u různých institucí, může požádat o konsolidaci úvěru (splacení všech půjček a úvěru v jeden). Neřešením finanční tísně se jedinec dostává do nepříjemných situací, kdy společnosti podávají příkaz na exekuci platu a zabavení majetku. Pokud se situace neřeší včas, například splátkovým kalendářem nebo dohodnutím snížením měsíčních splátek, musí dlužník volit jinou cestu oddlužení. V ČR se každoročně zvyšuje nárůst žádostí na tzv. insolventi neboli oddlužení a zvyšuje se

i upadnutí do konkursu (likvidační cesta – zpeněžení veškerého majetku dlužníka). V insolvenci musí účastník uhradit po dobu pěti let minimálně 30% výše přihlášených dluhů věřitelům, kdežto u konkursu musí dlužník uhradit veškeré závazky vzniklé svým nerozvážným chováním. (Nováková, Sobotka, 2011, s. 355-388)

Všech šest oblastí FG spolu velmi úzce souvisí, navzájem se prolínají a tvoří jednotný celek. Povědomí o těchto důležitých oblastech FG je pro společnost nepostradatelnou součástí běžného života. Aby jedinec vedl spokojený a plnohodnotný život, je zapotřebí těmito znalostmi disponovat.

Nicméně s finanční znalostí souvisí i inteligence, která má za úkol u jedinců disponovat se schopnostmi manipulovat s penězi a činit správná rozhodnutí k uspokojování svých potřeb. S finanční gramotností dále úzce souvisí finanční dovednosti, schopnosti, pravomoci a finanční odpovědnost. (Orton, 2007, s. 15)

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumný problém

Výzkumné šetření je zaměřeno na úroveň finanční gramotnosti žáků středních škol se zaměřením na gymnázia ve Zlínském kraji. Zaměření pouze na jeden typ škol má své opodstatnění. V minulých letech probíhaly výzkumy na téma finanční gramotnost napříč všemi typy škol studenty Univerzity Tomáše Bati. Z našeho pohledu je zapotřebí zaměřit se na jednotlivé typy škol, abychom věděli, na jaké úrovni jsou žáci dané školy finančně gramotní a následně dle zjištěných výsledků navrhnout případná opatření či doporučení. Z jednotlivých výzkumů vyplývá, že nejvíce finančně gramotní jsou žáci škol s ekonomickým zaměřením. Jelikož tyto školy mají ekonomické vzdělání obsaženo v celých čtyřech letech výuky, nepokládali jsme za předmětné tyto žáky zkoumat. Vzhledem k tomu, že další typy škol nemají ve svém ŠVP ekonomické vzdělání povinné, rozhodli jsme se zkoumat žáky studujících na gymnáziích.

Zabývali jsme se i dalšími otázkami a to, jaký mají žáci názor na výuku finanční gramotnosti ve školství, zda je výuka na jejich školách dostačující a zda je finanční gramotnost zajímavá. Dále také u respondentů zkoumáme oblast finanční zodpovědnosti, tzn., zda se žáci chovají finančně zodpovědně.

Zaměřujeme se na zjištění případných souvislostí mezi úrovní finanční gramotnosti na čtyřletých a osmiletých oborech. Dále pak zkoumáme rozdíly mezi žáky žijícími na vesnicích či ve městech a mezi žáky z úplných či neúplných rodin.

Od počátku tisíciletí se ve vzdělávání zaznamenalo několik změn a inovací, mimo jiné i zavedení Standardů finanční gramotnosti. Pokud chceme dosáhnout finančně gramotné populace, je třeba začít s výukou jednotlivců již v brzkém věku a finanční gramotnost podporovat po celou dobu života.

V posledních letech je FG často řešena v souvislosti se stále se zvyšujícím počtem předlužených domácností, dluhová propast je důsledkem nedostatečných finančních znalostí, schopností a kompetencí. FG je vnímána jako prevence, a proto její výuka byla povinně začleněna do základních a středních škol.

Dosavadní výzkumná šetření

V teoretické části jsou podrobně uvedena všechna významná výzkumná šetření, která v rámci ČR proběhla. Mezi hlavní výzkumná šetření patří Mezinárodní šetření PISA, kterou realizuje OECD, dále pak výzkum provedený ČNB ve spolupráci s Ministerstvem

financí v roce 2010 agenturou STEM/MARK. V roce 2015 proběhlo měření FG u dospělé populace v ČR zpracované Ministerstvem financí. Toto šetření se taktéž stalo součástí světového měření společně s dalšími třiceti zeměmi. Cílem výzkumu bylo získání informací o ohrožených cílových skupinách a rezervách ve finanční gramotnosti. Dalším cílem bylo porovnání výsledků měření z roku 2010 a vstup pro plánovanou revizi dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání. Z výzkumu vyplývá, že výsledek oproti poslednímu šetření se vůbec nezměnil a finančně nezodpovědně se chová dvě třetiny Čechů.

Pojetí výzkumu

Zvolenou metodou se stal kvantitativní přístup výzkumného šetření, i vzhledem k velikosti výzkumného souboru a dotázaných respondentů. Tento výzkumný problém se nedá stanovit na jednotlivcích, je zaměřen na širokou škálu populace. Mezinárodní šetření, ale i republikové postupují touto metodou výzkumu.

Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji, zjišťuje rozsah, množství nebo frekvenci výskytu jevů a tyto údaje se dají matematicky zpracovat. Kvantitativní přístup nám tedy umožňuje jednoznačně a precizně zpracovat výzkumné údaje v podobě čísel. (Gavora, 2008, s. 31)

4.1 Výzkumné cíle, otázky a hypotézy

Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, jaká je úroveň FG žáků gymnázií ve Zlínském kraji, dále pak je-li rozdíl ve FG mezi čtyřletými a osmiletými studijními obory, přičemž chceme i znát, zda existují rozdíly mezi žáky žijícími na vesnici či ve městě nebo žáky pocházejících z úplných či neúplných rodin.

Dále nás také zajímá, zdali se žáci chovají finančně zodpovědně.

Formulace hlavního výzkumného cíle:

- **Zjistit finanční gramotnost žáků gymnázií ve Zlínském kraji.**

Formulace dílčích výzkumných cílů korespondující s dílčími výzkumnými otázkami:

- 1. Odhalit rozdíly v úrovni finanční gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji na čtyřletých a osmiletých studijních oborech.**

2. Zjistit úroveň cenové gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji.
3. Zjistit úroveň peněžní gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji.
4. Zjistit úroveň rozpočtové gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji.
5. Odhalit jaký mají žáci žijící na vesnicích a ve městech přehled o finančním trhu a bankovních produktech.
6. Shledat, zda jsou žáci studující na gymnáziích finančně zodpovědní.
7. Nalézt rozdíl v úrovni finanční gramotnosti mezi studenty z neúplných a z úplných rodin.

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou formulovány tak, aby korespondovali s výzkumnými cíli, a mají za úkol zjistit, jakými znalostmi, vlastnostmi a kompetencemi dotazovaní žáci disponují.

Formulace hlavní výzkumné otázky je:

- **Jaká je úroveň finanční gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji?**

Dílčí výzkumné otázky obsahují dva typy sběru dat. První část obsažená v dotazníku souvisí s finanční zodpovědností a druhá část obsažená v didaktickém testu zkoumá vědomosti žáků.

Formulace dílčích výzkumných otázek jsou:

1. **Jaká je úroveň finanční gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji na čtyřletých a osmiletých studijních oborech?**
2. **Jaká je úroveň cenové gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji?**
3. **Jaká je úroveň peněžní gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji?**
4. **Jaká je úroveň rozpočtové gramotnosti žáků gymnázií ve Zlínském kraji?**
5. **Jaký mají žáci žijící na vesnicích a ve městech přehled o finančním trhu a bankovních produktech?**
6. **Jsou žáci studující na gymnáziích finančně zodpovědní?**
7. **Projevuje se rozdíl v úrovni finanční gramotnosti mezi studenty z neúplných a z úplných rodin?**

Výzkumné hypotézy

Hypotézy vyjadřují vztah mezi více proměnnými a pomáhají nám tyto proměnné potvrdit nebo zamítnout. Se stanovenými hypotézami na základě výzkumného šetření budeme pracovat, a buďto budeme přijímat nulovou hypotézu, kdy mezi proměnnými neexistuje žádný vztah, anebo budeme přistupovat na alternativní hypotézu, kde mezi dvěma proměnnými vztah existuje. (Chráška, 2016, s. 13-15)

Na základně vlastního úsudku jsme stanovili tyto hypotézy:

- **Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotnosti žáků u čtyřletých a osmiletých oborů.**
- **Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní cenové gramotnosti u žáků čtyřletých a osmiletých oborů.**
- **Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní peněžní gramotnosti u žáků čtyřletých a osmiletých oborů.**
- **Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní rozpočtové gramotnosti u žáků čtyřletých a osmiletých oborů.**
- **Je rozdíl v přehledu o finančním trhu a bankovních produktech mezi žáky žijícími na vesnicích a ve městech.**
- **Je rozdíl ve finanční zodpovědnosti u žáků čtyřletých a osmiletých studijních oborů.**
- **Existuje rozdíl v úrovni finanční gramotnosti u žáků z neúplných a z úplných rodin.**

4.2 Výzkumný soubor a technika sběru dat

Výběr výzkumného souboru

Výzkumný soubor charakterizuje reprezentativní vzorec subjektů výzkumu neboli respondentů. Základní výzkumný soubor tohoto šetření byl vybrán pomocí dostupného výběru a tento dostupný výběr je součástí výběru záměrného. (Gavora 2008, s. 59 – 68). Výzkumného šetření se účastnili žáci všech ročníků gymnázií. Tito studenti by měli dosahovat stejné úrovně FG jako dospělá populace. Výběr závisí na výsledném srovnávání čtyřletých a osmiletých

studijních oborů s dosaženou úrovní FG. Výstup šetření porovnává dosaženou úroveň vědomostí FG žáků studujících na gymnáziích.

Základní soubor: žáci středních škol ve Zlínském kraji

Výběrový soubor: žáci 1-4. ročníků víceletých gymnázií ve Zlínském kraji

Techniky sběru dat

Sběr dat byl rozdělen do dvou částí, kdy první částí bylo dotazníkové šetření. Dotazník byl sestaven z otázek kontaktních a funkcionálně psychologických. Kladené otázky se vztahují jak k jevům vnějším, tak k jevům vnitřním. Otázky jsou sestaveny z kontaktních strukturovaných (uzavřených) položek, které následně nabízí polytomické a dichotomické druhy odpovědí. (Chráska, 2016, s. 158-162)

V druhé části sběru dat byl vybrán didaktický test. Testové otázky byly sestaveny z odborné literatury a metodických příruček. Didaktický test obsahuje uzavřené úlohy pouze s jednou možnou správnou odpovědí. U didaktického testu probíhalo vyhodnocení v první fázi jako celek a v další fázi v jednotlivých částech testu představující tři části FG dle vzoru Národní strategie finančního vzdělávání, a to peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost.

Celkový počet zodpovězených dotazníků a didaktických testů činil 294.

4.3 Průběh výzkumu

Příprava výzkumu probíhala během měsíců ledna a února roku 2018. Na začátku února byli osloveni ředitelé a všichni zástupci ředitele u šestnácti gymnázií ve Zlínském kraji s žádostí o vyplnění dotazníku a didaktického testu. V rámci celého výzkumného šetření byla gymnáziím nabídnuta přednáška s tematikou FG. Přednáška obsahovala tři složky, a to FG – Úvod, FG - Optimální finanční plán, FG – Finanční negramotnost. Pět gymnázií z oslovených šestnácti souhlasilo s realizací výzkumného šetření, které proběhlo v měsících únoru a březnu roku 2018. Dvě gymnázia souhlasila s uskutečněním přednášky pro jejich žáky a tyto přednášky byly uskutečněny v březnu 2018. Dotazník a didaktický test byl předán pověřeným pedagogům, kteří finanční gramotnost vyučují a v rámci několika vyučovacích hodin byly dotazníky a didaktické testy s respondenty vyplněny. Získaná data z výzkumného šetření byla následně pečlivě zpracována a vyhodnocena v průběhu měsíců března a dubna 2018.

5 METODY ANALÝZY DAT

Posbíraná data z didaktického testu a dotazníkového šetření byla ověřena nominální statistickou analýzou dat pomocí Testu dobré shody chí-kvadrát a Testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

V dotazníkovém šetření bude aplikován Test dobré shody chí-kvadrát, který analyzuje otázky 7., 9., 10., 11., 12. obsažené v dotazníkovém šetření. Na základě všech výpočtů byla přijata ve všech případech alternativní hypotéza H_A a tím bylo potvrzeno, že u odpovědí respondentů existují statisticky významné rozdíly.

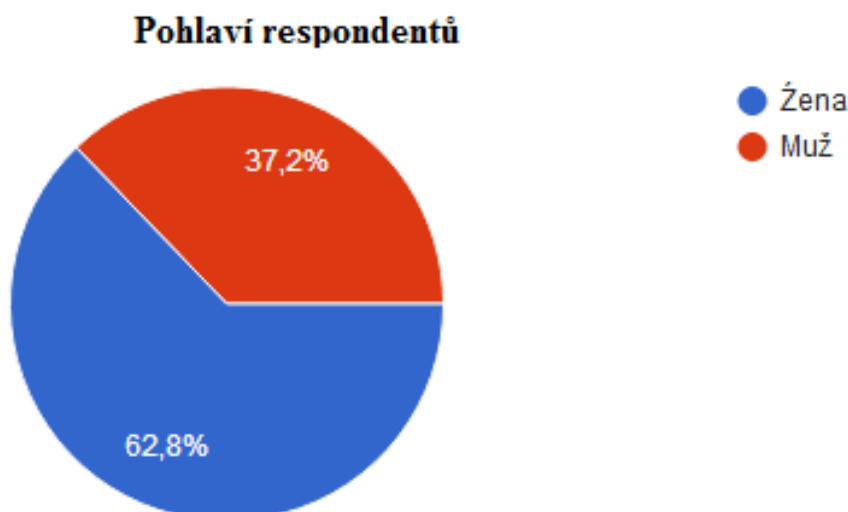
Výzkumná hypotéza sestavená v souvislosti s otázkami 7., 9., 10., 11., 12. v dotazníku a výzkumné hypotézy sestavené v souvislosti se všemi otázkami v didaktickém testu byly vyhodnoceny Testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Výpočet bude tedy proveden na hladině významnosti 0,05. Žádné pole neobsahovalo očekávanou četnost menší než 5 a tím jsou splněny požadavky na aplikaci výpočtu.

Data pozorovaných četností jsou graficky znázorněna ve výsečových, sloupcových a pruhových grafech a tabulkách.

V první řadě se podíváme na kontaktní položky, tzn. identifikační údaje respondentů.

Identifikační údaje

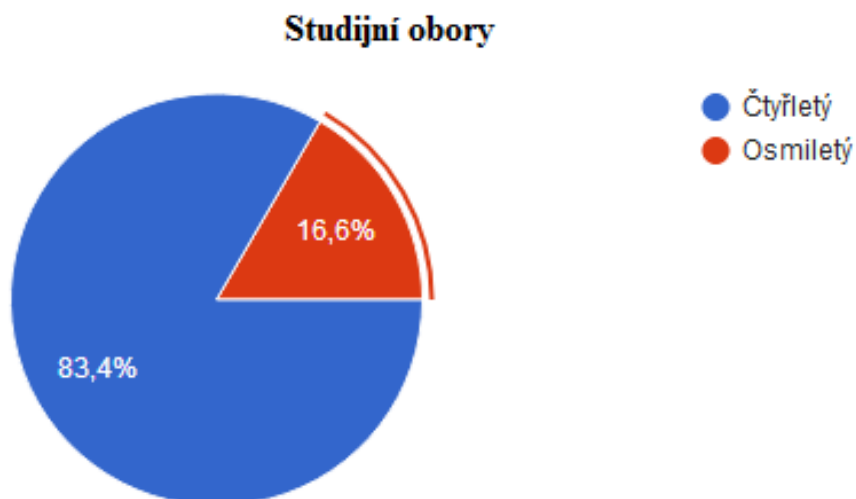
Pohlaví respondentů

Graf 8 - Pohlaví respondentů (vlastní zpracování)

Graf 8 zobrazuje rozložení pohlaví respondentů, kdy žen je 62,8% což odpovídá 181 studentům a mužů je 37,2%, což odpovídá 113 studentům. Z grafu je tedy patrné, že žen je o jednu třetinu více než mužů.

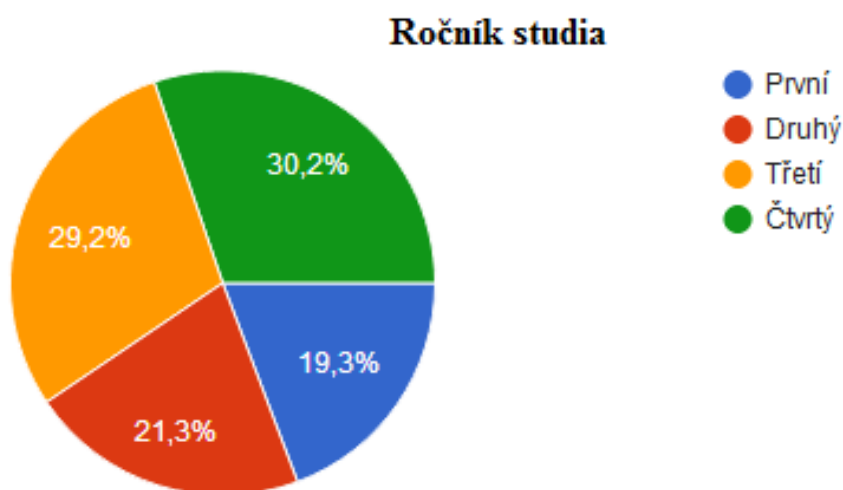
Studijní obor

Graf 9 - Studijní obor (vlastní zpracování)

Graf 9 zobrazuje rozložení studijních oborů na víceletých gymnáziích. Žáků na osmiletých oborech je 16,6%, což je 46 žáků a na čtyřletých oborech je žáků 83,4%, tzn. 248. Je zde znát výrazný rozdíl v poměru osmileté versus čtyřleté studijní obory.

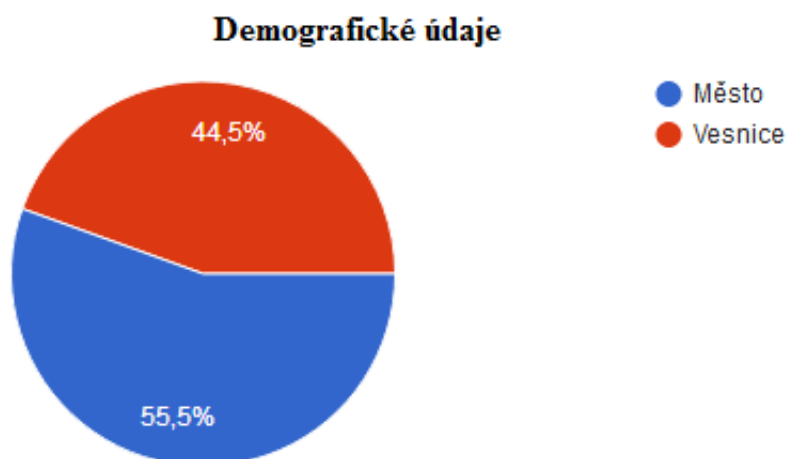
Ročník studia respondentů

Graf 10 - Ročník studia respondentů (vlastní zpracování)

Graf 10 znázorňuje rozložení respondentů dle ročníku studia, kdy 19,3% jsou žáci 1. ročníků s počtem respondentů 56, dále 2. ročník je 21,3% s počtem respondentů 63, poté 3. ročník je 29,2% s počtem respondentů 86 a poslední tedy 4. ročník je 30,2% s počtem respondentů 89.

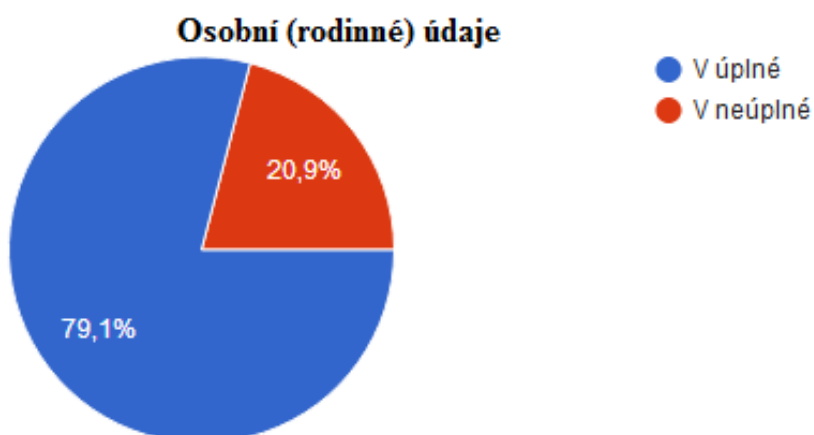
Demografické údaje

Graf 11 - Demografické údaje (vlastní zpracování)

Graf 11 nám znázorňuje demografické údaje, zda žáci žijí na vesnici či ve městě. Na vesnici žije 44,5% žáků, což představuje 130 respondentů. Ve městě žije 55,5% žáků, počet respondentů je tedy 164.

Rodinný stav

Graf 12 - Rodinný stav (vlastní zpracování)

Graf 12 představuje situaci, z jaké rodiny žáci pochází. Z neúplné rodiny pochází 20,9%, což představuje 60 respondentů a z úplných rodin pochází 79,1% žáků, tzn. 234 respondentů.

5.1 Dotazníkové šetření

V této podkapitole budeme analyzovat a rozebírat odpovědi na otázky z dotazníkového šetření. Otázky 7., 9., 10., 11., 12., budou dále použity pro hodnocení, zda jsou respondenti finančně zodpovědní. Otázky jsou položeny tak, aby měly subjektivní charakter a žádného respondenta nezneklidňovaly, nýbrž aby působili snadně a jednoduše.

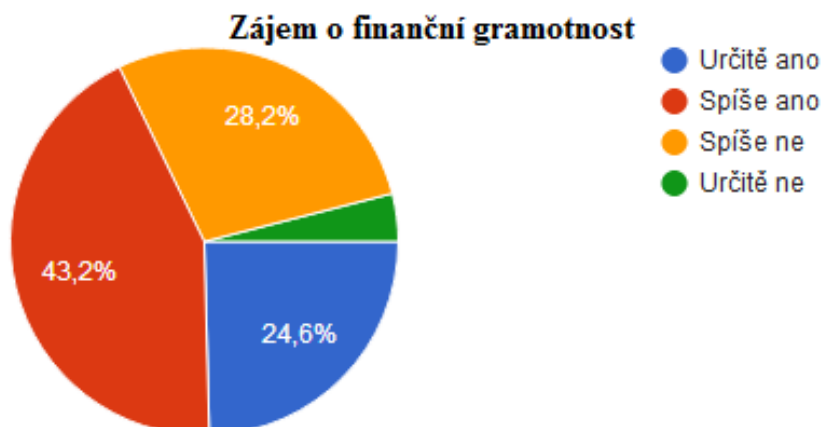
Otázka č. 6: Jaký je Váš názor na vzdělávání FG ve školství?

Graf 13 - Názor FG ve školství (vlastní zpracování)

Graf 13 nám znázorňuje, že téměř stejný počet respondentů považuje FG ve školství za velmi důležitou či spíše důležitou. Velmi důležité označilo 139 respondentů, spíše důležité označilo 143 respondentů. Na spíše nedůležitou FG ve školství odpovědělo 10 respondentů a 2 respondenti odpověděli, že FG ve školství není důležitá.

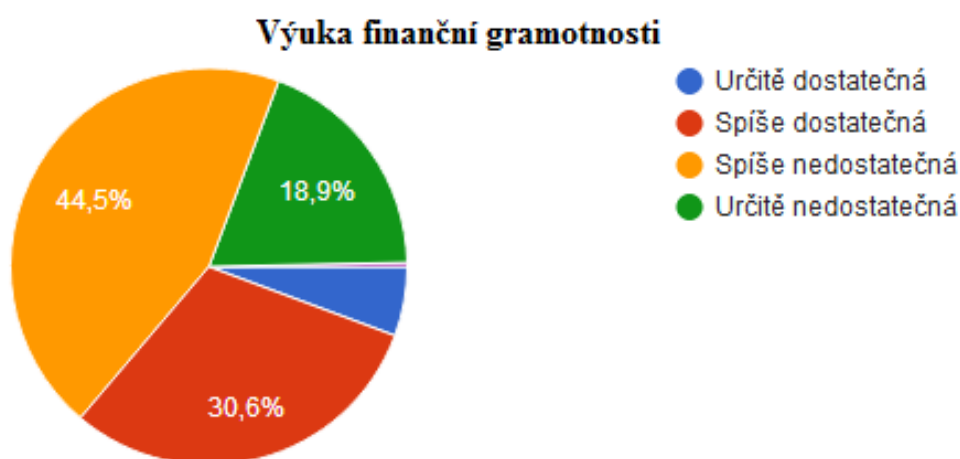
Otázka č. 7: Zajímá Vás oblast FG?

Graf 14 - Zájem o FG (vlastní zpracování)

Z **Grafu 14** vyplývá, že největší počet respondentů, tj. 128 představuje v grafu 43,2% a tyto FG spíše zajímá. Na odpověď určitě ano odpovědělo 24,6%, což představuje 72 respondentů. Zájem o FG tedy projevilo celkem 200 respondentů, což je téměř 70% dotázaných. Na odpověď spíše ne odpovědělo 28,2%, což je 83 respondentů a určitě ne odpovědělo 4%, tj. 11 respondentů.

Otázka č. 8: Výuka FG na Vaší škole je?

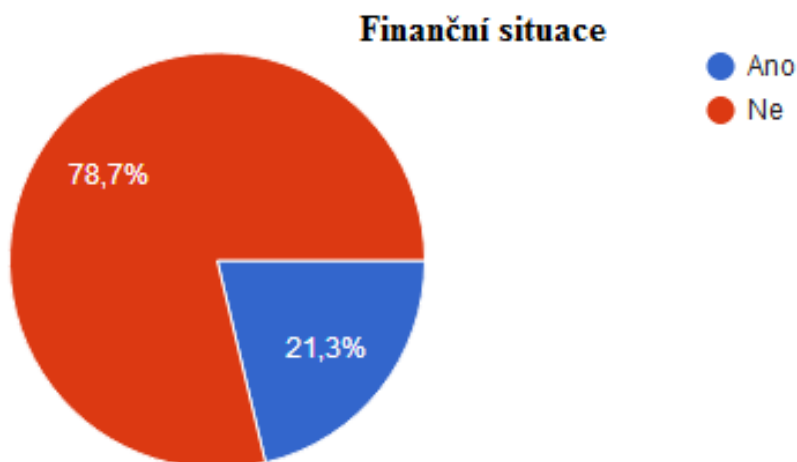

Graf 15 - Výuka FG na škole (vlastní zpracování)

Z **Grafu 15** vyplývá, že nadpoloviční většina považuje FG na své škole za nedostatečnou. Na odpověď určitě dostateční odpovědělo pouze 5,6% žáků, tj. 16 respondentů, na odpověď spíše dostatečná odpovědělo 30,6% žáků, tj. 90 žáků. Na odpověď spíše nedostatečná odpovědělo nejvíce žáků a to 44,5% s počtem respondentů 132 a na odpověď

určitě nedostatečná odpovědělo 18,9%, tj. 56 respondentů. Celkem tedy 188 respondentů považuje výuku FG na své škole za nedostatečnou.

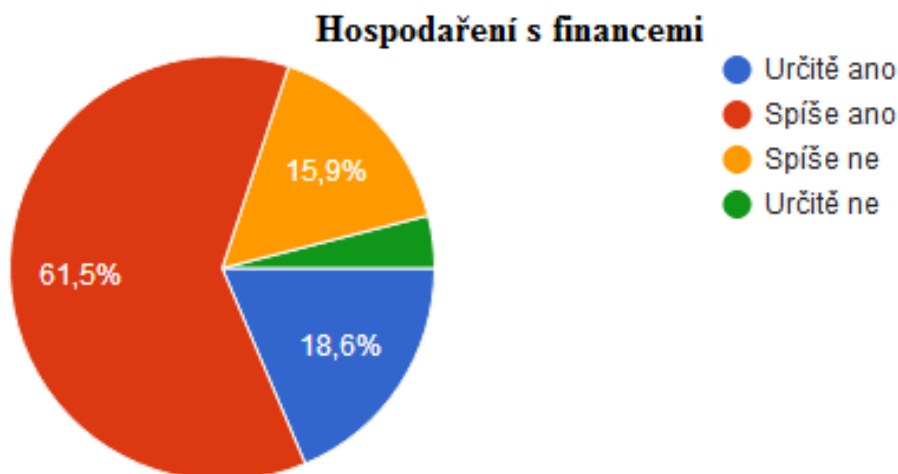
Otázka č. 9: Ocitl/a jste se někdy ve finanční tísní?

Graf 16 - Finanční situace (vlastní zpracování)

Graf 16 znázorňuje finanční situaci, zda se žáci někdy ocitli ve finanční tísní. Ve finanční tísní se neocitlo 78,7% žáků, tj. 231 respondentů a s finanční tísní má již zkušenost 21,3% žáků, což představuje 62 respondentů.

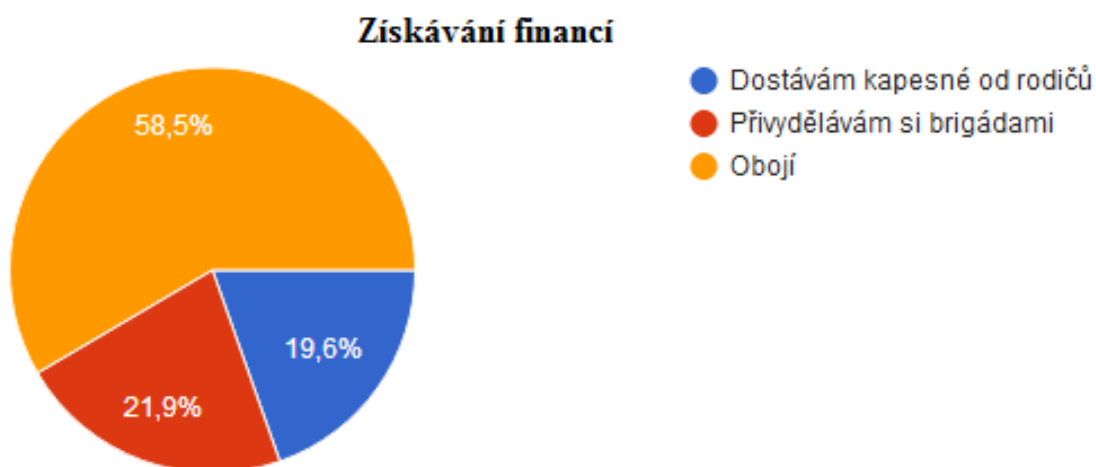
Otázka č. 10: Myslíte si, že umíte hospodařit se svými financemi?

Graf 17 - Hospodaření s financemi (vlastní zpracování)

Z **Grafu 17** je patrné, že nadpoloviční většina žáků si myslí, že umí hospodařit se svými financemi. Na odpověď určitě ano odpovědělo 18,6% žáků, což představuje 55 respondentů, na odpověď spíše ano odpovědělo 61,5% žáků, tj. 180 respondentů. Spíše ne odpovědělo 15,9%, což je 47 respondentů a na odpověď určitě ne odpovědělo 4% žáků, tj. 12 respondentů. Celkem tedy 235 respondentů si myslí, že umí hospodařit se svými financemi.

Otázka č. 11: Jak získáváte finance?

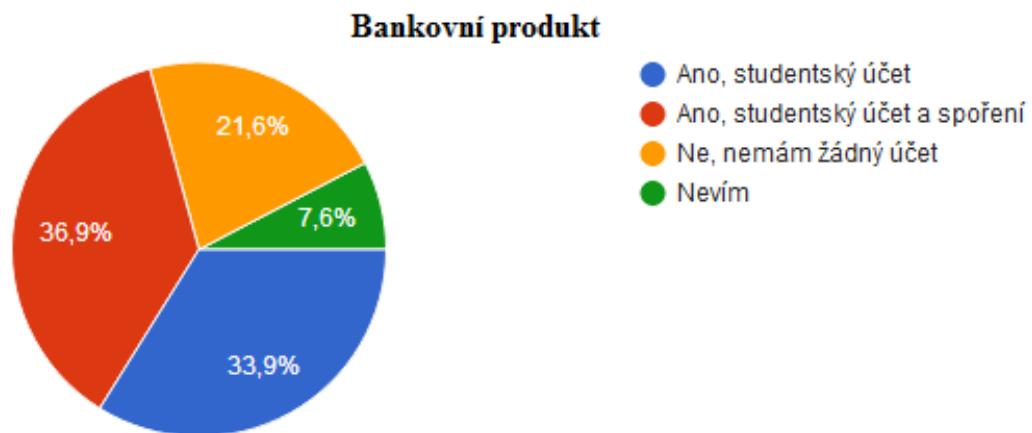

Graf 18 - Získávání financí (vlastní zpracování)

Graf 18 představuje informace o tom, jak žáci získávají své finance. Více jak polovina žáků, tj. 58,5% což je 173 respondentů, má přísun financí jak od rodičů, tak si i přivydělává brigádami. Celkem 64 respondentů, což je 21,9% si přivydělává pouze brigádami a 19,6% žáků, tj. 57 respondentů hospodaří pouze s kapesným od svých rodičů.

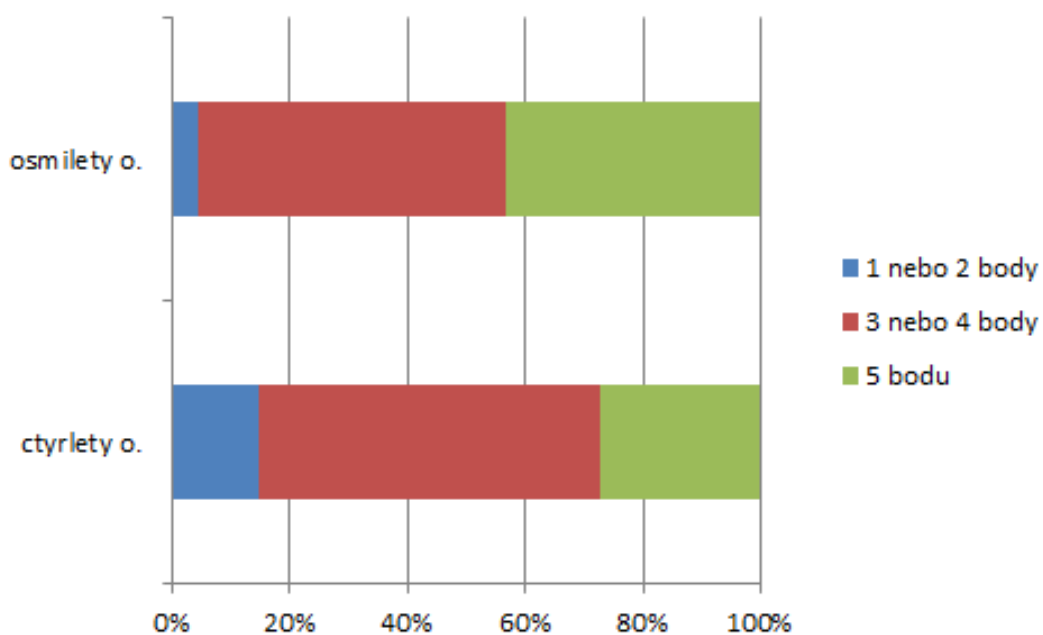
Otázka č. 12: Vlastníte nějaký bankovní produkt?

Graf 19 - Bankovní produkt (vlastní zpracování)

Z **Grafu 19** je zřejmé, že víc jak 70% respondentů vlastní nějaký bankovní produkt. Pouze studentský účet vlastní 33,9% žáků, což je 100 respondentů, dále studentský účet a spoření vlastní 36,9% žáků, tj. 109 respondentů. Celkem tedy s bankovním světem má zkušenost 209 respondentů. Žádný účet nevlastní 21,6%, což odpovídá 63 respondentům a 7,6% žáků, tj. 22 respondentů vůbec neví, zda nějaký bankovní produkt vlastní.

Výsledky dotazníkového šetření – Finanční zodpovědnost

Graf 20 - Finanční zodpovědnost (vlastní zpracování)

U otázek 7., 9., 10., 11., 12., mohl respondent získat maximálně 5 bodů, dle dané odpovědi. K těmto otázkám byla sestavena výzkumná **hypotéza č. 6**, a tato hypotéza byla vyhodnocena Testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. K tomuto okruhu otázek byly formulovány následující hypotézy:

- H_0 : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou stejně finančně zodpovědní jako studenti čtyřletých oborů.
- H_A : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou více finančně zodpovědní než studenti čtyřletých oborů.

Kontingenční tabulka č.1

Finanční zodpovědnost	Čtyřleté obory	Osmileté obory	
Oblast otázek 1	36	2	38
Oblast otázek 2	144	24	168
Oblast otázek 3	68	20	88
	248	46	Σ 294

Tabulka 6 - Finanční zodpovědnost (vlastní zpracování)

Testové kritérium $\chi^2 = 6,6828$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (3-1) \times (2-1)$; $f = 2$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

$$\chi^2 = 6,6828 > \chi^2_{0,05(2)} = 5,991$$

Testové kritérium je vyšší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, proto přijímáme **alternativní hypotézu H_A** , která říká, že **žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou více finančně zodpovědní než studenti čtyřletých oborů.**

5.2 Didaktický test

Didaktický test je sestaven ze tří částí, které představují jednotlivé složky FG, a to cenovou, peněžní a rozpočtovou gramotnost. Obsah testových otázek je vytvořen dle Standardů FG a na základě odborné literatury. Didaktický test spolu s dotazníkem tvoří Přílohu P I.

Hodnocení úrovně finanční gramotnosti

Celkový počet bodů, kterého mohli respondenti dosáhnout, je maximálně 26 bodů. Celý didaktický test se skládá z dílčích částí, kdy v části cenové gramotnosti mohli respondenti získat 9 bodů, v části peněžní gramotnosti mohli získat 10 bodů a v části rozpočtové gramotnosti mohli získat 7 bodů. Bodové hodnocení testu bylo stanoveno na hranici 50% úspěšnosti. Pro hodnocení respondentů a jejich dosažených bodů jsme vypracovali následující tabulku, kde jsou obsaženy jak počty získaných bodů, tak procentuální vyjádření a klasifikace úrovně FG.

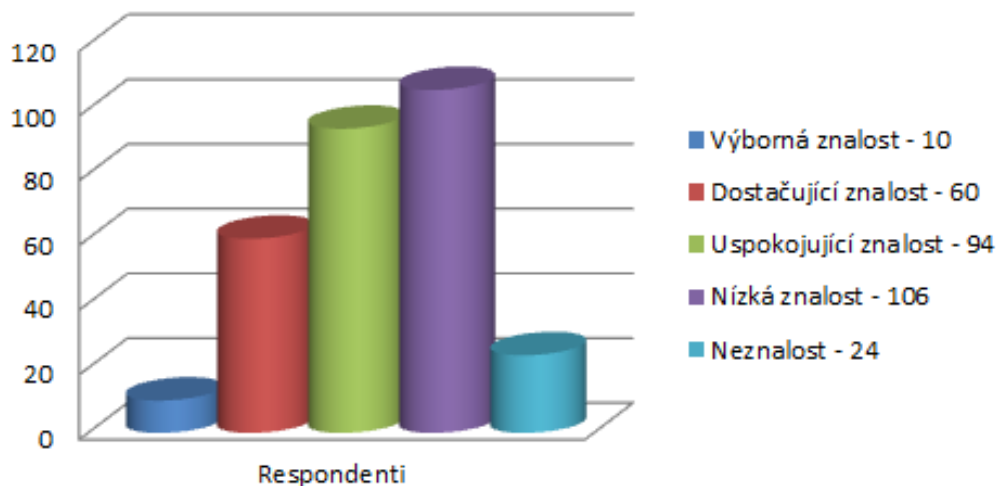
Klasifikační tabulka

Počet získaných bodů		Procentuální vyjádření počtu získaných bodů		Hodnocení úrovně finanční gramotnosti
24 bodů	více bodů	90%	více jak 90%	výborná znalost
21 bodů	23 bodů	80%	89%	dostačující znalost
18 bodů	20 bodů	70%	79%	uspokojující znalost
14 bodů	17 bodů	51%	69%	nízká znalost
méně bodů	13 bodů	méně jak 50%	50%	Neznalost

Tabulka č.7 - Hodnocení úrovně FG (vlastní zpracování)

Tabulka č. 7 vyjadřuje hodnocení didaktického testu FG. Pro splnění testu FG museli respondenti získat minimálně 14 bodů, tzn. více jak 51%. Nejlepší výsledek je hodnocen jako výborná znalost FG a nejhorší výsledek je hodnocen jako neznalost FG. Test tedy splnilo 270 respondentů, což je 92% z celkově dotázaných.

Výsledky didaktického testu - FG

Graf 21 - Výsledky FG (vlastní zpracování)

Graf 21 zobrazuje, jak respondenti v didaktickém testu uspěli. Výbornou znalost s více jak 24 bodů prokázalo 10 respondentů, dostačující znalost s body od 21-23 prokázalo 60 respondentů, uspokojující znalost s body od 18-20 prokázalo 94 respondentů a nízkou znalost s body od 14-17 prokázalo 106 respondentů. Neznalost FG se prokázala u 24 respondentů.

Z **Grafu 21** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žáky čtyřletých a osmiletých oborů. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou vybaveni stejnou znalostí finanční gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.
- H_A : Žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí finanční gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.

Testové kritérium $\chi^2 = 5,7367$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (2-1) \times (2-1)$; $f = 1$

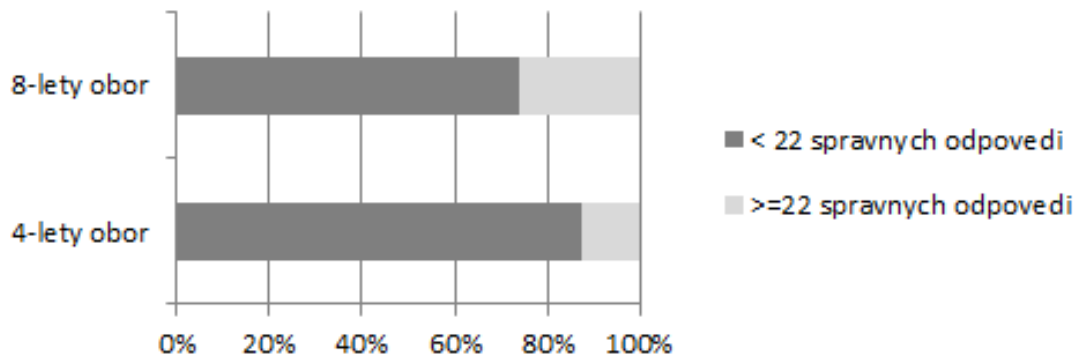
Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$

$$\chi^2 = 5,7367 > \chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

Testové kritérium je vyšší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, proto přijímáme alternativní hypotézu H_A , která říká, že žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí finanční gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.

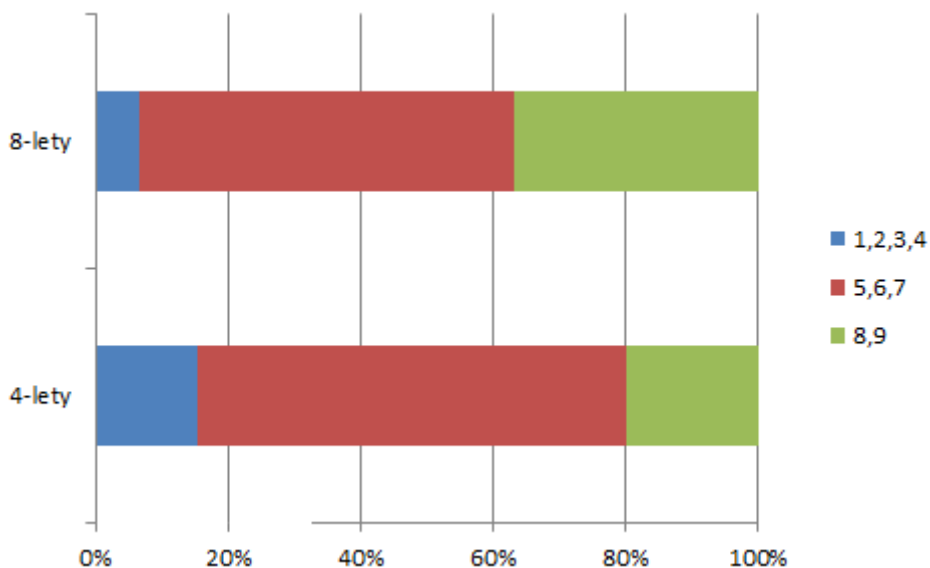
Výsledky didaktického testu – FG

Graf 22 - Výsledky FG celkové (vlastní zpracování)

Graf 22 zobrazuje jednotlivé obory, jak si stojí při počtu více jak 22 správných odpovědí a méně nebo rovno při 22 správných odpovědí.

Cenová gramotnost

Graf 23 – Výsledky - Cenová gramotnost (vlastní zpracování)

Graf 23 procentuálně vyjadřuje, jak si studenti jednotlivých oborů stojí při počtu správných odpovědí u oblasti cenové gramotnosti.

Z **Grafu 23** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žáky čtyřletých a osmiletých oborů. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou vybaveni stejnou znalostí cenové gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.
- H_A : Žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí cenové gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.

Testové kritérium $\chi^2 = 7,698$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (3-1) \times (2-1)$; $f = 2$

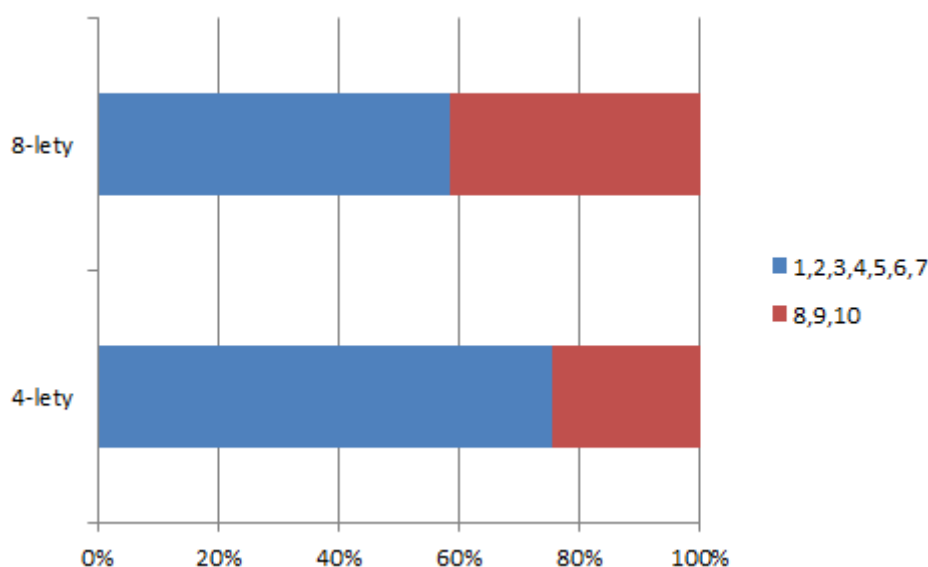
Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

$$\chi^2 = 7,698 > \chi^2_{0,05(2)} = 5,991$$

Testové kritérium je vyšší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, proto přijímáme **alternativní hypotézu H_A** , která říká, že **žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí cenové gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.**

Peněžní gramotnost

Graf 24 - Výsledky - Peněžní gramotnost (vlastní zpracování)

Graf 24 procentuálně vyjadřuje, jak si studenti jednotlivých oborů stojí při počtu správných odpovědí u oblasti peněžní gramotnosti.

Z **Grafu 24** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žáky čtyřletých a osmiletých oborů. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou vybaveni stejnou znalostí peněžní gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.
- H_A : Žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí peněžní gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.

Testové kritérium $\chi^2 = 5,4686$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (2-1) \times (2-1)$; $f = 1$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$

$$\chi^2 = 5,4686 > \chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

Testové kritérium je vyšší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, proto přijímáme **alternativní hypotézu H_A** , která říká, že **žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí peněžní gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.**

Rozpočtová gramotnost

Kontingenční tabulka č.2

Rozpočtová gramotnost	Čtyřleté obory	Osmileté obory	
Oblast otázek 1	212	34	246
Oblast otázek 2	36	12	48
	248	46	$\Sigma 294$

Tabulka č. 8 - Rozpočtová gramotnost (vlastní zpracování)

Tabulka č. 8 nám ukazuje, jak si studenti jednotlivých oborů stojí při počtu správných odpovědí v jednotlivých otázkách v oblasti rozpočtové gramotnosti.

Z **Tabulky č. 8** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žáky čtyřletých a osmiletých oborů. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou vybaveni stejnou znalostí rozpočtové gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.
- H_A : Žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni větší znalostí rozpočtové gramotnosti než studenti čtyřletých oborů.

Testové kritérium $\chi^2 = 3,8029$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (2-1) \times (2-1)$; $f = 1$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$

$$\chi^2 = 3,8029 < \chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

Testové kritérium je nižší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0 , která říká, že žáci studující na víceletých oborech jsou vybaveni stejnou znalostí rozpočtové gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.

Kontingenční tabulka č. 3

	Město	Vesnice	
Oblast otázek 1	39	21	60
Oblast otázek 2	125	109	234
	164	130	Σ 294

Tabulka č. 9 - Demografické údaje (vlastní zpracování)

Tabulka č. 9 nám ukazuje, jak si studenti žijící ve městě nebo na vesnici stojí při počtu správných odpovědí v jednotlivých otázkách v oblasti finanční gramotnosti.

Z **Tabulky č. 9** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žijícími na vesnici nebo ve městě. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Žáci žijící na vesnicích mají stejný přehled o finančním trhu a bankovních produktech jako studenti žijící ve městech.
- H_A : Žáci žijící ve městech mají větší přehled o finančním trhu a bankovních produktech než studenti žijící na vesnicích.

Testové kritérium $\chi^2 = 2,5968$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (2-1) \times (2-1)$; $f = 1$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841$

$$\chi^2 = 2,5968 < \chi^2_{0,05(1)} = 3,841$$

Testové kritérium je nižší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, a proto přijímáme nulovou hypotézu H_0 , která říká, že žáci žijící na vesnicích mají stejný přehled o finančním trhu a bankovních produktech jako studenti žijící ve městech.

Kontingenční tabulka č. 4

	Úplná rodina	Neúplná rodina	
Oblast otázek 1	45	15	60
Oblast otázek 2	32	6	38
Oblast otázek 3	157	39	196
	234	60	$\Sigma 294$

Tabulka č.10 - Rodinný stav (vlastní zpracování)

Tabulka č. 10 nám ukazuje, jak studenti pocházející z úplných či neúplných rodin stojí při počtu správných odpovědí v jednotlivých otázkách v oblasti finanční gramotnosti.

Z **Tabulky č. 10** byly sestaveny kategorie správně zodpovězených otázek mezi žijícími na vesnici nebo ve městě. Na základě těchto kategorií byly formulovány níže uvedené statistické hypotézy a vypočítám Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku:

- H_0 : Mezi žáky jak z neúplných rodin, tak z úplných rodin se neprojevuje rozdíl v úrovni finanční gramotnosti.
- H_A : U žáků z neúplných rodin se projevuje výrazný rozdíl v úrovni finanční gramotnosti než u studentů z rodin úplných.

Testové kritérium $\chi^2 = 1,3093$

Stupeň volnosti $f = (r-1) \times (s-1)$; $f = (3-1) \times (2-1)$; $f = 2$

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

$$\chi^2 = 1,3093 < \chi^2_{0,05(2)} = 5,991$$

Testové kritérium je nižší než kritická hodnota 0,05 hladiny významnosti, a proto přijímáme **nulovou hypotézu H_0** , která říká, **že mezi žáky jak z neúplných rodin, tak z úplných rodin se neprojevuje rozdíl v úrovni finanční gramotnosti.**

6 INTERPRETACE DAT

Interpretace dat je kapitola, která obsahuje naplnění cílů výzkumu. Zkoumané údaje vychází ze stanovených výzkumných otázek, cílů a hypotéz.

Prvních pět položek v dotazníku se týká identifikačních údajů – pohlaví, demografické údaje, obor (osmiletý nebo čtyřletý), ročníku studia a rodinný údaj. Tyto údaje nám pomáhají ve stanovení cílů a hypotéz. Finanční gramotnost je v dnešní době velmi ožehavým tématem, a pokud chce být občan finančně gramotný, musí k této oblasti přistupovat aktivně a zodpovědně.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 294 respondentů z pěti gymnázií ve Zlínském kraji. Oslovených gymnázií bylo celkem šestnáct. Těchto respondentů jsme se dotazovali na finanční gramotnost ve školství, a za jak důležitou finanční gramotnost ve školství považují. Téměř stejný počet respondentů považuje finanční gramotnost ve školství za velmi důležitou či spíše důležitou. Velmi důležité označilo 139 respondentů, spíše důležité označilo 143 respondentů. Na spíše nedůležitou FG ve školství odpovědělo 10 respondentů a 2 respondenti odpověděli, že FG ve školství není důležitá. Neméně důležitá otázka, která byla položena, zní: Jaká je výuka finanční gramotnosti na vaší škole? Nadpoloviční většina žáků považuje finanční gramotnost na své škole za nedostatečnou. Na odpověď určitě dostatečná odpovědělo pouze 16 respondentů, na odpověď spíše dostatečná odpovědělo 90 respondentů. Na odpověď spíše nedostatečná odpovědělo nejvíce žáků a to 132 a na odpověď určitě nedostatečná odpovědělo 56 respondentů. Celkem tedy 188 žáků považuje výuku finanční gramotnosti na své škole za nedostatečnou.

Dále jsme se zabývali názory, zda respondenty vůbec zajímá oblast finanční gramotnosti. Na odpověď určitě ano odpovědělo 72 respondentů a na odpověď spíše ano odpovědělo 128 respondentů. Zájem o finanční gramotnost celkem projevilo 200 žáků, což je téměř 70% dotázaných. Na odpověď spíše ne odpovědělo 83 respondentů a určitě ne odpovědělo 11 respondentů. Na otázku zda se někdy ocitli žáci ve finanční tísní, odpovědělo 78,7% žáků, tj. 231 respondentů, že se ve finanční tísní ještě neocitli. Naopak 21,3% žáků, což představuje 62 respondentů s finanční tísní má již zkušenost. Na otázku, zda si žáci myslí, že umí hospodařit s financemi, odpověděla nadpoloviční většina žáků, že umí hospodařit se svými financemi. Na odpověď určitě ano odpovědělo 55 respondentů, na odpověď spíše ano odpovědělo 180 respondentů. Spíše ne odpovědělo 47 respondentů a na odpověď určitě ne odpovědělo 12 respondentů. Celkem tedy 235 respondentů si myslí, že umí

hospodařit se svými financemi. U otázky, jak získávají žáci finance, jsme zjistili informace, že více jak polovina žáků, tj. 173 respondentů, má přísun financí jak od rodičů, tak si i přivydělává brigádami. Celkem 64 respondentů má přísun financí pouze z brigád a 57 respondentů hospodaří jen s kapesným od svých rodičů. Poslední otázkou jsme se dotazovali, zda žáci vlastní nějaký bankovní produkt. Více jak 70% respondentů vlastní nějaký bankovní produkt. Pouze studentský účet vlastní 100 respondentů, dále studentský účet a spoření vlastní 109 respondentů. Celkem tedy s bankovním světem má zkušenost 209 respondentů. Žádný účet nevlastní 63 respondentům a 22 respondentů vůbec neví, zda nějaký bankovní produkt vlastní. Z otázek v dotazníkovém šetření č. 7., 9., 10., 11. a 12. byla vytvořena hypotéza **H₆**, která se **potvrdila**. Je tedy zřejmé, že žáci osmiletých oborů se chovají finančně zodpovědněji než žáci čtyřletých oborů.

V didaktickém testu jsme zjišťovali úroveň finanční gramotnosti žáků středních škol ve Zlínském kraji v užším zaměření na žáky gymnázií. Tento výzkumný problém zachycuje hypotéza **H₁**, a tato hypotéza se **potvrdila**. Test splnilo 270 žáků, což je z celkového počtu 92%. Výbornou znalost s více jak 24 bodů prokázalo 10 žáků, dostačující znalost s body od 21-23 prokázalo 60 žáků, uspokojující znalost s body od 18-20 prokázalo 94 žáků a nízkou znalost s body od 14-17 prokázalo 106 žáků. Neznalost FG se prokázala u 24 žáků. Nicméně není moc uspokojující fakt, že 106 žáků uspělo na úrovni s nízkou znalostí finanční gramotnosti. V procentuálním vyjádření je to necelých 40% z 270 žáků.

Jednotlivé složky finanční gramotnosti a zjištění rozdílů mezi žáky víceletých oborů a čtyřletých oborů jsou zachyceny v hypotézách **H₂**, **H₃**, **H₄**. Oblast cenové gramotnosti a stanovené hypotézy **H₂**, která zjišťuje rozdíl mezi žáky víceletých oborů a čtyřletých oborů se **potvrdila**. Oblast peněžní gramotnosti, na základě které byla stanovena hypotéza **H₃**, zjišťující rozdíl úrovně gramotnosti mezi žáky víceletých a čtyřletých se taktéž **potvrdila**. Z výše uvedených hypotéz **H₂** a **H₃** jsou žáci víceletých oborů vybaveni větší znalostí v oblasti cenové a peněžní gramotnosti než žáci čtyřletých oborů. Oblast rozpočtové gramotnosti, kde byla stanovena hypotéza **H₄**, se **nepotvrdila**. Žáci studující víceleté obory na gymnáziích jsou vybaveni stejnou znalostí rozpočtové gramotnosti jako studenti čtyřletých oborů.

Dále nás zajímalo, jestli nalezneme rozdíly ve finanční gramotnosti u žáků žijících na vesnici či ve městě nebo z úplných či neúplných rodin. U těchto výzkumných otázek byly stanoveny hypotézy **H₅** a **H₇**. U hypotézy **H₅**, kde se zkoumá, zda existuje rozdíl v přehledu o finančním trhu a bankovních produktech u žáků žijících na vesnici či ve

městě. Tato hypotéza se **nepotvrdila**, a tudíž žáci žijící na vesnicích mají stejný přehled o finančním trhu a bankovních produktech jako studenti žijící ve městech. Žáků žijících ve městech je 164 a žáků žijících na vesnicích je 130. Zde bylo smyslem zjistit, zda demografické údaje hrají rozdíl v získaných znalostech ve finančním světě. Hypotéza **H7** zkoumá, zda existuje rozdíl v úrovni finanční gramotnosti u žáků z neúplných a z úplných rodin. Tato hypotéza se taktéž **nepotvrdila**, tzn., že mezi žáky z neúplných rodin a z úplných rodin se neprojevuje rozdíl v úrovni finanční gramotnosti. Žáků z úplných rodin je 234 a z neúplných rodin 60. U této výzkumné otázky bylo cílem zjistit, zda sociální status rodiny hraje významnou roli v nabytých vědomostech ve finanční gramotnosti.

Z roku 2015, kdy proběhlo měření úrovně finanční gramotnosti u dospělé populace v ČR zpracované Ministerstvem financí, které bylo součástí světového měření společně s dalšími třiceti zeměmi, se výzkumu zúčastnilo 1000 respondentů ve věku od 18-79 let. Na základě tohoto výzkumu bylo stanoveno, že ekonomicky nejméně zodpovědně se chovají lidé pouze se základním vzděláním a poté osoby se středoškolským vzděláním bez maturity. To stejné z výzkumu Ministerstva financí vyplývá i u finanční gramotnosti. Z našeho výzkumu vyplývá, že žáci, kteří jsou na čtyřletých oborech, nebyli na základních školách vedeni k finanční zodpovědnosti tolik, jak žáci studující na gymnáziích. U žáků na základních školách se finanční gramotnosti nevěnují tolik, jako žákům na gymnáziích.

Na závěr si dovoluujeme říci, že **u žáků středních škol ve Zlínském kraji studujících na gymnáziích jsou výsledky úrovně finanční gramotnosti dostačující a dobrá úroveň finanční gramotnosti u žáků studujících na gymnáziích byla tímto způsobem ověřena.** Vzhledem k tomu, že u testu neuspělo pouze 8% žáků je zde vidět zlepšení oproti minulým rokům a je zřejmé, že finanční gramotnost je na gymnáziích velmi podporována.

Finanční gramotnost také souvisí s inteligencí jedinců, v jaké rodině jedinci vyrůstají a v jakém kolektivu se lidé pohybují. Dále je zapotřebí říci, že velmi záleží i na osobním zaujetí k danému tématu a ochotou se touto problematikou vůbec zabývat.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Vzhledem k tomu, že v rámci výzkumného šetření byly mnou do středních škol – gymnázií nabídnuty přednášky, které obsahovaly tři okruhy, a to Finanční gramotnost – Úvod, Optimální finanční plán a Finanční negramotnost, byly tyto přednášky realizovány ve dvou gymnáziích. V příloze jsou přiložena potvrzení o absolvování přednášek. Ohlasy na přednášky byly kladné a vyučující projevíli zájem o přednášky i v příštích letech.

Doporučení pro praxi je následující:

- v rámci Evropských dotací vytvořit místo lektora vyučujícího finanční gramotnost na školách
- zaměřit se více na aplikaci výuky finanční gramotnosti na základních školách
- v příštích letech provést samostatný výzkum v jednotlivých typech středních škol, aby se vědělo, jaká úroveň finanční gramotnosti se zde nachází a jaké doporučení zde předložit
- na gymnáziích pokračovat ve výuce finanční gramotnosti, tak jako doposud
- větší iniciativu bankovních institucí vzdělávat mladou generaci ve světě financí, jelikož informace z praxe jsou nejcennější

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou úrovně finanční gramotnosti u žáků středních škol ve Zlínském kraji se zaměřením na víceletá gymnázia. V teoretické části jsme se zaměřili na vymezení aspektu finanční gramotnosti a vzdělávání ve finanční gramotnosti. Popsali jsme a rozebrali jednotlivá významná výzkumná šetření prováděná v posledních letech zabývající se touto problematikou. Za důležité bylo zmínit i podstatné dokumenty týkající se vzdělávací politiky a klíčové strategie České republiky. Další složkou v teoretické části jsou aspekty ovlivňující finanční gramotnost a samostatné vzdělávání ve finanční gramotnosti na středních školách. Poslední složkou jsou uvedeny dílčí části finanční gramotnosti, které byly sestaveny dle dokumentu Standardy finanční gramotnosti pro střední školy.

Finanční gramotnost je obsažena ve školních vzdělávacích programech, nicméně o jejím zařazení do výuky rozhoduje ředitel školy. Nemůžeme tedy předpokládat, že všichni žáci ukončující středoškolské vzdělání budou disponovat se stejnými znalostmi a kompetencemi ve finanční gramotnosti. Absolventi středních škol, kteří nadále nepokračují ve studiu, se vymezují jako riziková složka populace, neboť se již přímo zapojují do finančního a pracovního trhu. V dnešní době tato skupina řeší své finanční problémy nerozváženými finančními transakcemi a dostávají se tak často do dluhové pasti. Proto se finanční vzdělávání věnuje i situacím, jako jsou stavy předlužení, exekuce, osobní bankrot aj.. Tím pádem má velké opodstatnění prevence a dostatečná informovanost v oblasti finanční gramotnosti. V dnešní době se tímto diskutovaným problémem může zabývat i sociální pedagog, kde se uplatní jako poskytovatel sociálního poradenství nebo jako vykonavatel sociální prevence.

Výzkumná část se skládala z dotazníku a didaktického testu. Dotazník se zaměřoval na názor studentů na vzdělávání ve finanční gramotnosti, na její důležitost, smysl a finanční zodpovědnost. Cílem didaktického testu bylo zjistit, jak si žáci stojí v jednotlivých dílčích oblastech finanční gramotnosti (cenová, peněžní, rozpočtová) a ve finanční gramotnosti jako takové celkové. Důslednou statistikou posbíraných dat bylo prokázáno, že úroveň finanční gramotnosti žáků víceletých gymnázií je dostačující. Neprospělo pouze 8% dotazovaných, což je 24 žáků. V didaktickém testu tedy uspělo 270 žáků, což je z celkového počtu 92%. Výbornou znalost s více jak 24 bodů prokázalo 10 žáků, dostačující znalost s body od 21-23 prokázalo 60 žáků, uspokojující znalost s body od 18-

20 prokázalo 94 žáků a nízkou znalost s body od 14-17 prokázalo 106 žáků. Méně uspokojující je fakt, že 106 žáků uspělo na úrovni s nízkou znalostí finanční gramotnosti. Výzkumné šetření může pedagogickým pracovníkům posloužit jako ukazatel finanční gramotnosti žáků studujících na víceletých gymnáziích. Pedagogové tak mohou zaujmout postoj k dalšímu zkvalitňování výuky v této oblasti, aby vedla k nabytí lepších vědomostí a kompetencí v oblasti finanční gramotnosti. Pro samotné žáky mohou výsledky z výzkumného šetření taktéž sloužit jako ukazatel jejich finanční gramotnosti. Žáci se tímto mohou motivovat k zodpovědnějšímu ekonomickému chování a k aktivnějšímu přístupu k dané problematice.

Na závěr je nutno říci, že jedinec, který pozbývá kompetence a znalosti ve finanční gramotnosti je pro dnešní společnost hrozbou v podobě zneužití jeho neznalosti a uvedením jej do dluhové pasti, či do uzavření nepotřebných a předražených finančních produktů. Lákavá reklama a dnešní trend, který má za následek, že peníze představují určité postavení ve společnosti a pro mnohé občany je nebezpečným strašákem, neboť si neuvědomují, že takového chování je pouze krátkodobého charakteru a všechny dluhy či nesplácené půjčky je stejně vždy doženou. Proto je velmi důležitá prevence a šíření osvěty ve finanční gramotnosti, která by měla být pro všechny občany celoživotním tématem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, Ladislav. *Finance*. Praha: Práce, 1991. ISBN 80-208-0213-4.
- [2] BERTL, Ivan. *Kapitoly o finanční gramotnosti*. Praha: TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.
- [3] CONWAY, Edmund. *Ekonomie. 50 myšlenek, které musíte znát*. Praha: Nakladatelství Slovart, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7391-752-4.
- [4] ČERNOHORSKÁ, Liběna. *Komplexní pohled do bankovního světa*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-863-3.
- [5] DOČKAL, Emil. *Kam s penězi*. Olomouc: Rubico, s.r.o., 1998. ISBN 80-85839-20-2.
- [6] DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Vyd.3. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X.
- [7] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA a kol.. *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. Vyd.1. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.
- [8] FLAMMANT, Maurice. *Inflace*. Praha: HZ Praha, spol. s r.o., 1995. ISBN 80-901918-4-3.
- [9] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-731-5185-0.
- [10] HESOVÁ, Alena. *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), druhé (aktual.), 2013. ISBN 978-80-87652-98-5.
- [21] HESOVÁ, Alena a Eva ZELENDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-76-6.
- [32] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- [43] JEŽEK, Tomáš. *Peníze a trh*. Praha: Portál, s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-685-3

- [54] KIYOSAKI, Robert T. a Sharon L. LECHTER. *Bohatý táta, chudý táta: pro mladé*. Praha: Pragma, 2005. ISBN 80-7205-199-7.
- [65] NORTHROP, Kate. *Peníze - milostný příběh*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5084-2.
- [76] NOVÁKOVÁ, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA, ed. *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
- [87] OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9.
- [98] ORTON, Larry, 2007, cit. Podle DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. *Finanční vzdělávání pro střední školy Se sbírkou řešených příkladů na CD*. Vyd.1. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.
- [109] PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAŘOVÁ. *Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, 2011. ISBN 978-80-904974-8-1.
- [20] POLOUČEK, Stanislav a kol. *Peníze, banky, finanční trhy*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-52-9.
- [211] PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- [22] SKOŘEPA, Michal a Eva SKOŘEPOVÁ. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: manuál pro učitele*. Praha: Scientia, 2008. ISBN 978-80-86960-40-1.
- [23] SMRČKA, Luboš. *Osobní a rodinné finance*. Příbram: BP tisk, 2007. ISBN 978-80-86946-41-2.
- [24] SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [25] SMRČKA, Luboš. *Rodinný rozpočet a společnost potřeby*. Příbram: BP tisk, 2008. ISBN 978-80-86946-78-8.
- [26] SOUKAL, Ivan a Jan DRAESSLER. *Základní bankovní služby a asymetrie informací z hlediska spotřebitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5465-9.
- [27] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 2. Vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-4832-0.

- [28] ŠTORG, Josef. *Proč nevíme, co jsou peníze*. 1. Vyd. Praha: Generation Europe, o.s., 2013. ISBN 978-80-905308-6-7.

Internetové zdroje

- [29] ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PISA 2012, Finanční gramotnost patnáctiletých žáků* [online]. Praha, © 2014, 27 s. [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1>
- [30] ČESKÉ NOVINY. ČNB: *Dluhy domácností v listopadu stouply na 1,527 bilionu korun* [online]. Praha, © 2017 [cit. 2017-12-29]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cnb-dluhy-domacnosti-v-listopadu-stouply-na-1-527-bilionu-korun/1567212>
- [31] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Finanční gramotnost v ČR* [online]. Praha, © 2010 [cit. 2010-10]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/spotrebitelem/financni_gramotnost/mereni_fg_tk_20101213/financni_gramotnost_20101213_stemmark.pdf
- [32] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. MF ČR, ČNB, MŠMT ČR, © 2010, 27 s. [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: http://www.psfv.cz/assets/cs/media/PSFV_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani.pdf
- [33] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: MF ČR, MŠMT ČR, MPO ČR, © 2007 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z: <http://www.psfv.cz/assets/cs/media/System-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-astrednich-skolach.pdf>
- [34] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. MF ČR, ČNB, MŠMT ČR, © 2007, 19 s. [cit. 2015-11-22]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Strategie_Fin-vzdelavani_CR.pdf
- [35] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Měření úrovně finanční gramotnosti* [online]. Praha: MFČR, © 2017 [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti>
- [36] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha* [online]. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, © 2001, 98 s. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

[37] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie vzdělávací politiky 2020* [online]. Praha: MŠMT, © 2018 [cit. 2018-04-25].

Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

[38] STÁLÁ MISE ČESKÉ REPUBLIKY PŘI OECD V PAŘÍŽI. *Základní informace o OECD* [online]. Praha: OECD, © 2018 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	a tak dále
CZK	Koruna česká
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ESFS	Expertní skupina pro finanční sektor
EU	Evropská unie
f	stupeň volnosti
FG	finanční gramotnost
H0	hypotéza nulová
HA	hypotéza alternativní
HDP	hrubý domácí produkt
HNP	hrubý národní produkt
INFE	International Network on Financial Education
Kč	Koruna česká
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSFT	Ochran spotřebitele na finančním trhu
PISA	Programme for International Student Assessment
r	označení řádků v tabulce
RNDr.	Doktor přírodních věd
RPSN	roční procentuální sazba nákladů
RVP	rámcový vzdělávací program
s	označení sloupců v tabulce
s	strana

Sb.	sbírka
SBFG	System budování finanční gramotnosti
SŠ	střední škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
tj.	to jest
tzv.	tak zvaná
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický
ZŠ	základní škola
α	hladina významnosti
χ^2	Test dobré shody chí-kvadrát

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Finanční znalost (v%)	15
Graf 2 - Ekonomická zodpovědnost (v%)	15
Graf 3 - Domácí rozpočet (v %)	15
Graf 4 - Finanční znalost dle věku	15
Graf 5 - Finanční znalost – vzdělání	15
Graf 6 - Ekonom. zodpov. dle věku	15
Graf 7 - Ekonom. zodpov. dle vzdělání	15
Graf 8 - Pohlaví respondentů	46
Graf 9 - Studijní obor	47
Graf 10 - Ročník studia respondentů	47
Graf 11 - Demografické údaje	48
Graf 12 - Rodinný stav	48
Graf 13 - Názor FG ve školství	49
Graf 14 - Zájem o FG	50
Graf 15 - Výuka FG na škole	50
Graf 16 - Finanční situace	51
Graf 17 - Hospodaření s financemi	51
Graf 18 - Získávání financí	52
Graf 19 - Bankovní produkt	53
Graf 20 - Finanční zodpovědnost	53
Graf 21 - Výsledky FG	56
Graf 22 - Výsledky FG celkové	57
Graf 23 - Výsledky - Cenová gramotnost	57
Graf 24 - Výsledky - Peněžní gramotnost	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Standard finanční gramotnost – Peníze	27
Tabulka 2 – Standard finanční gramotnost – Hospodaření domácnosti	27
Tabulka 3 – Standard finanční gramotnost – Finanční produkty.....	27
Tabulka 4 – Standard finanční gramotnost – Práva spotřebitele	28
Tabulka 5 - Rozdělení FG.....	32
Tabulka 6 - Finanční zodpovědnost.....	54
Tabulka č.7 - Hodnocení úrovně FG	55
Tabulka č. 8 - Rozpočtová gramotnost	59
Tabulka č. 9 - Demografické údaje.....	60
Tabulka č.10 - Rodinný stav	61

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník a didaktický test

Příloha P II: Potvrzení o absolvování přednášky na gymnáziu ve Valašských Kloboukách

Příloha P III: Potvrzení o absolvování přednášky na gymnáziu v Holešově

Příloha P IV: Odkazy na přednášky

PŘÍLOHA P I: DIDAKTICKÝ TEST A DOTAZÍK

Dobrý den vážení žáci a žákyně,

jmenuji se Veronika Halašková a studuji ve 3. ročníku Sociální pedagogiku na UTB ve Zlíně. V rámci mého výzkumného šetření, které slouží k realizaci mé bakalářské práce, si Vás dovoluji požádat o vyplnění dotazníku a didaktického testu, které jsou součástí výzkumného souboru mé bakalářské práce, která je nazvána Finanční gramotnost žáků středních škol ve Zlínském kraji se zaměřením na víceletá gymnázia.

Dotazník i didaktický test jsou zcela anonymní a informace budou sloužit pouze pro účely vyhotovení bakalářské práce.

Děkuji za Váš čas.

Dotazníkové šetření

1) Jaký obor studujete?

- Čtyřletý
- Osmiletý

2) Jaký ročník studujete?

- První
- Druhý
- Třetí
- Čtvrtý

3) Jakého jste pohlaví?

- Žena
- Muž

4) Kde žijete?

- Město
- Vesnice

5) V jaké rodině vyrůstáte?

- V úplné
- V neúplné

6) Jaký je Váš názor na vzdělávání finanční gramotnosti ve školství?

- Velmi důležité
- Spíše důležité
- Málo důležité
- Není důležité

7) Zajímá Vás oblast finanční gramotnosti?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

8) Domníváte se, že výuka finanční gramotnosti na Vaší škole je dostatečná?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

9) Ocitl/a jste se někdy ve finanční tísní?

- Ano
- Ne

10) Myslíte si, že umíte hospodařit se svými financemi?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

11) Jaký máte přísun financí?

- Dostávám kapesné od rodičů
- Přivydělávám si brigádami
- Obojí

12) Vlastníte nějaký bankovní produkt?

- Ano, studentský účet
- Ano, studentský účet a spoření
- Ne, nemám žádný účet

Didaktický test

Peněžní gramotnost

1) Současné bankovky a mince ČR emituje:

- Světová banka
- Česká národní banka
- Evropská centrální banka

- 2) Co představuje v obchodě služba CashBack?
- nákup dle objednávky připraví do tašky a přivezou domů
  - při nákupu min. za 300,- Kč a platbě kartou, můžeme požádat o vydání hotovosti do max. výše 1500,- Kč
  - můžeme si u obchodníka vybrat jakoukoli sumu bez nákupu
- 3) Na které produkty stát dává státní příspěvek?
- investice a životní pojištění
  - stavební spoření a penzijní připojištění
  - spořicí účet a vkladový účet
- 4) Kreditní karta umožňuje čerpat peněžní prostředky:
- do výše zůstatku na osobním účtu
  - do mínusu bez jakéhokoliv omezení
  - do mínusu až do výše povoleného úvěrového limitu
- 5) Hypoteční úvěr musí být zajištěn:
- směnkou
  - pohledávkami z běžného účtu
  - nemovitostí
- 6) Co znamená konsolidace úvěrů?
- sloučení všech poskytnutých půjček v jednu
  - navýšení úvěrového rámce
  - odložení splátek u všech poskytnutých půjček
- 7) V případě, že si zřídíme úvěrový rámec na svém osobním účtu, mluvíme o:
- debetní kartě
  - kreditní kartě
  - kontokorentu

- 8) Základní dělení smluvního pojištění (sepsaná smlouva mezi pojištěným a pojistitelem):
- povinné a dobrovolné
  - služební a soukromé
  - rizikové a spořicí
- 9) Jaký údaj v úvěrové smlouvě je pro nás z hlediska ceny úvěru se všemi poplatky směrodatný?
- věk dlužníka
  - RPSN (roční procentní sazba nákladů)
  - splatnost úvěru
- 10) Jsou investice typu akcie, dluhopisy, podílové fondy zajištěny?
- jsou pojištěny do celkové výše vkladu
  - celkové vklady nejsou pojištěny ani garantovány
  - celkové vklady nejsou pojištěny, ale jsou garantovány

Cenová gramotnost

- 11) Co znamená barterový či směnný ochod?
- směna měny za zboží
  - směna zboží za zboží
- 12) Jakým způsobem můžeme provádět jednorázové platby v bance?
- pouze papírovým jednorázovým příkazem a osobním dostavením se do banky
  - pouze prostřednictvím elektronického bankovníctví
  - papírovým jednorázovým příkazem a prostřednictvím elektronického bankovníctví

13) Platební kartou můžeme:

- pouze platit v obchodech
- vybírat hotovost, platit v obchodech, provádět platby on-line přes internet
- pouze vybírat hotovost z bankomatů

14) Hovoříme-li o inflaci, jedná se o:

- znehodnocování peněz
- zhodnocování peněz
- nemá žádný vliv na vývoj hodnoty peněz

15) Co je to poptávka?

- množství produktů, které jsme schopni prodat
- množství produktů, které jsme ochotni koupit
- množství produktů, které spotřebujeme

16) Jak dělíme trh?

- pouze peněžní a cenový
- pouze místní a zahraniční
- směnečný, územní a z jakého hlediska na trh pohlížíme

17) Podle velikosti dělíme míru inflace:

- poptávkovou a nabídkovou
- mírnou, pádivou a hyperinflaci
- stagflaci, deflaci a hyperinflaci

18) Pokud máme stanovenou míru inflace 2%, jakou bude mít reálnou hodnotu 100,- Kč na konci roku?

- 102,- Kč
- 112,- Kč
- 98,- Kč

19) Na spořicímu účtu máme uložených 100.000,- Kč s ročním zhodnocením 3%, roční míra inflace je stanovena na 2,5%. Jaká je reálná hodnota uložených peněz na konci roku?

- 100.500,- Kč
- 103.000,- Kč
- 102.500,- Kč

Rozpočtová gramotnost

20) Z jakých důvodů se můžeme dostat do předlužení?

- překročením povolené rychlosti
- povýšením v práci
- nedostatkem finančních prostředků spojených s neschopností splácet půjčky

21) Jaké mohou být příjmy do domácího rozpočtu:

- mzda, prodej nemovitého majetku
- zaplacení nájemného
- nabídka pozvání na večeři

22) Kdy hrozí dlužníkovi exekuce?

- pokud banka vyzve dlužníka k úhradě dluhů a on ve stanovený čas své dluhy nesplátí
- pokud soud vyzve dlužníka k úhradě dluhů a on ve stanovený čas své dluhy nesplátí
- pokud soused vyzve dlužníka k úhradě dluhů a on ve stanovený čas své dluhy nesplátí

23) Jaká by měla být rezerva na běžném nebo spořicímu účtu v případě výpadku příjmů?

- stačí rezerva ve výši jednoho měsíčního platu
- rezerva by měla být tak vysoká, aby pokryla všechny naše závazky
- rezerva by měla být ve výši šesti násobku měsíčního příjmu

24) Jak by měl vypadat rodinný rozpočet?

- měl by být vyrovnaný, nejlépe přebytkový
- měl by být schodkový
- rodinný rozpočet se nemusí sledovat

25) Chcete si koupit nový mobil, ve kterém z níže uvedených obchodů si jej koupíte?

- obchod A – cena mobilu je 5.500,- Kč s SD kartou zdarma
- obchod B – cena mobilu je 5.100,- Kč a SD karta k němu stojí 450,- Kč
- obchod C – cena mobilu je 5.099,- Kč a SD karta k němu stojí 399,- Kč

26) Zákon upravující chování spotřebitele na trhu se nazývá:

- 586/1992 Sb. Zákon o daních z příjmů
- 634/1992 Sb. Zákon o ochraně spotřebitele
- 21/1992 Sb. Zákon o bankách

Příloha P II: Potvrzení o absolvování přednášky na gymnáziu ve Valašských Kloboukách

Gymnázium
**Valašské
Klobouky**

Ve Valašských Kloboukách 8. března 2018

Potvrzení o přednášce

Potvrzujeme, že paní Veronika Halašková měla v naší škole dne 8. března 2018 dvě přednášky na téma „Finanční negramotnost a její důsledky“. Přednáška byla určena studentům 3. ročníků.

Hodnocení studentů bylo pozitivní, přednášku označili jako přínosnou. Téma bylo obsáhlé a bylo náročné jej vměstnat do 45 minut. Rádi bychom přednášku využili i v příštím školním roce, ale necháme paní Halaškové a studentům delší čas, protože zvolené téma je stále aktuální.

**GYMNAZIUM
VALAŠSKÉ KLOBOUKY**
Komenského 80, 766 26 ①
tel 577 320 572 IČO: 61716707

RNDr. Eva Cepková
ředitelka školy

Příloha P III: Potvrzení o absolvování přednášky na gymnáziu v Holešově

V Holešově 15. března 2018

Potvrzení o přednášce

Potvrzujeme, že paní Veronika Halašková měla v naší škole dne 15. března 2018 tři přednášky na téma „Finanční gramotnost“. Přednáška byla určena studentům 3. a 4. ročníků.

Hodnocení studentů bylo pozitivní, přednášku označili jako přínosnou. Téma bylo obsáhlé a bylo náročné jej vměstnat do 45 minut. Rádi bychom přednášku využili i v příštím školním roce.

GYMNÁZIUM LADISLAVA JAROŠE
HOLEŠOV, PALACKÉHO 524
IČO: 47935774 PSČ: 769 01

Mgr. Lukáš Marek
učitel Cvičení z ekonomie

Příloha P IV: Odkazy na přednášky

[1] Finanční gramotnost - Úvod

<https://docs.google.com/presentation/d/15WnuhgPFKlAczSkUIFE4CnuMHRHQHk0mboxatfJDiw/edit>

[1] Finanční gramotnost – Optimální finanční plán

https://docs.google.com/presentation/d/1O_gHp1pFd9psY4YPTfAbHqiXFtaHMrMXHhoiGnr0_lM/edit

[1] Finanční gramotnost – Finanční negramotnost

https://docs.google.com/presentation/d/1AONSO0k4h6PQcnO2lwH4GIUX6BR8L8axCpH13Ty3_mM/edit